

СТРИЦ МРГУД *и његова Рог* МИКНИЈА

ЧУДАН НЕКИ СВЕТ У ОВОМ „КЛУБУ УСАМЉЕНИХ... И СМЕШАН!

А МОЖДА НИСУ СВИ СМЕШНИ! ОВИ ИЗГЛЕДАЈУ УСАМЉЕНИ И... ТУЖНИ!

МОГУ ЛИ ДА ИМАМ ЗАДОВОЉСТВО?

СВАКАКО! И ВЕЛИКО ВАМ ХВАЛА!

ХМ... ОВИ ЉУДИ КАО ДА ЖИВЕ У СВОМ ПОСЕБНОМ СВЕТУ!

СТРИЦ МРГУД!

А САД, ПРИЈАТЕЉИ... ПАЗИТЕ... ШТО ВИШЕ ГЛЕДАТЕ... МАЊЕ ВИДИТЕ!

ЧИКА МРГУДЕ!

ПРЕД ВАШИМ ОЦИМА УЧИНИКУ ДА СЕ ПОЈАВИ ЈЕДАН... МИКИ!

КАКВО ИЗЕНАЂЕЊЕ, СИНОВЧЕ!

ТО... ТО ЈЕ ТВОЈ ЦИРКУС И СТО ХИЉАДА НЕДЕЉНО!

А... ОВАЈ... ПРЕ НО ШТО СЕ АВИОНОМ ПРЕБАЦИМО ДО ЦИРКУСКОГ ЗИМОВНИКА... СВРАТИЛИ СМО ОВДЕ ДА МАЛО ЗАБАВИМО ОВЕ УСАМЉЕНЕ ЉУДЕ!

ЗНАШ, СИНОВЧЕ... ТО СПАДА У НАША РЕДОВНА ДОБРОЧИНСТВА... ЧЕСТО СВРАТИМО ДА ИХ ЗАБАВИМО...

А ПОСЛЕ ПРЕТСТАВЕ ОСТАВИМО ИМ КОЈУ ХИЉАДАРКУ... ЗА ЦЕПАРАЦ!

ПА ТО ЈЕ СЈАЈНО, СТРИЧЕ! ЈА САМ СЕ БОЈАО ДА СИ У ОСКУДИЦИ...

ДОСТА, СТАРИ... 'АЈД НАТРАГ У КУХИЊУ И ПЕРИ СУДОВЕ... ИНАЧЕ ЋЕШ И ТИ И ТВОЈИ ДРУГАРИ ОПЕТ СПАВАТИ НАПОЈУ!

У овом броју:

ЈУГОСЛОВЕНИ
У АСТРОНОМИЈИ
КАКО СУ ЛАЈКУ СПРЕМАЛИ ЗА ЛЕТ
У ВАСИОНУ
ЛОВ НА ИРВАСЕ
МИКИ, ФЛАШ ГОРДОН,
ПАЈА, ПЛАМЕНА СТРЕЛА,
ВЕВЕРИЦА ПЕРИ,
СВЕТЛАН
И РАЗНЕ ДРУГЕ
ЗАНИМЉИВОСТИ

А.Т.

Вештачки сателити који круже око Земље претстављају експериментални доказ тачности закона које су пре више векова поставили Галилеј, Кеплер и Њутн. Они такође показују како је било плодносно учешће хиљада научника разних народа, из многобројних поколења, на остварењу људске замисли, у овом случају на подручју астрономије и с њом повезаних наука. Зато је занимљиво знати и шта је наш народ у овој науци урадио. Југословени, материјално сиромашни и технички заостали због многовековног ропства, не могу се мерити са срећнијим народима, али и поред свих невоља показали су да и у овој науци могу дати велике људе.

Упоран као Галилеј

Наш најстарији писац који се бавио астрономијом свакако је Граматик Теодор, из Хиландара, штићеник познатог биографа Доментијана. Од Теодора је сачуван рукопис „Шестоднев“, писан 1263. То је, како сам каже, дело бугарског егзарха Јована, састављено по разним класичним и црквеним писцима, које је он, Теодор, превео на српски, можда и пре радно. Иако би морао да пише у духу старозавештог учења о небу, Земљи и постанку света, Теодор често износи научне истине које су потпуно супротне овоме учењу. По њему, Земља је лоптаста, небо је окружује са свих страна, постоје антиподи; међутим, тумачи Све тога писма тврде да је Земља равна, с небом које се као неки поклопац налази на њу, а антипода не може бити. Наш писац такође усваја многа мишљења грчких филозофа — Аристотела у погледу доказа да је Земља округла, Ератостена о њеној величини.

Теодор је имао доста мукe при писању свога дела. Тек што га је започео, светогорски прота кир Арсеније изда наредбу да се протерају сви безбради духовници из Свете Горе. Ова наредба погоди и Теодора, те се морао склонити у Солун. Али, Доментијан га врати у Хиландар и он настави рад. Кад је упола био готов, неко га поткаже проти и овај га позове себи. Јадни писац грдно се уплаши, али му Доментијан опет поможе. Заједно су отишли на збор святих отаца, где видеше отбу „велики гњевна и љуто обштрана о-нем вратом мојим“, како каже Теодор. Свршило се без друге казне, сем што је опет био протеран, али га Доментијан смести у метохiju хиландарску, где је завршио рукопис.

Слично критичко држање према црквеном учењу имао је и Никон Јерусалимац, који је за своју ученицу Јелену, кћер кнеза Лазара, саставио 1442 године један зборник у коме се говори о астрономији. И Никон учи да је Земља округла, исто као небо, у чијој средини она стоји без икаквог ослоња, али у погледу антипода није сигуран: допушта да на супротној страни Земље има птица и гмизаваца, али за људе сумња.

Први наши астрономски инструменти

Још два савременика Никонова оставила су име у астрономији. Један је Дубровчанин Иван Газолић (рођен 1438), а други Хрват Иван Чесмички, латинским именом Јан Паноинус (1432 — 1472). Чесмички,

печурски бискуп, пише 1466 Газолићу и моли га да му пошаље Птолемејеве сфере и друге инструменте које Газолић помиње у својој књизи, јер у Мађарској нема ко да их направи. Тако знамо да је Газолић први наш човек који је први код нас астрономске инструменте и служио се њима. Његов углед био је толики да га још 1550 помиње чувени астроном Региомонтанус у својим таблицама.

Више наших људи истакло се на пољу астрономије у XVI веку. Славни писац комедија Марин Држић имао је брата Влаха (1503 — 1567), чувеног по инструментима које је првобитно његов нешто млађи пријатељ Никола Наљешковић, песник, каже да је најлепша од свих армиларних сфера које је видео била она коју је начинио Влахо Држић у Дубровнику. Наљешковић вели да је он Држић наговорио да је изради, „а нисам га могао пре придобити док са своје стране нисам обећао да ћу му помагати у разазнавању свих крутова и да ћу му поделити степене, што сам врло марљиво и тачно учињо“. Држић је и сам добро познавао геометрију и астрономију. Што се тиче Наљешковића (1510 — 1587), поред песничтва, у коме се истакао, и трговине, која му није одвела од руке, највише се бавио астрономијом, те у томе био међу првима у својој граду и у свету, како тврди један биограф. Његово дело „Дијалог о сфери света“, објављено на италијанском, писано је против Коперниковог система, али ипак на висини ондашње науке.

Франа Петрић (1529—1597), из Класа, племић чија породица пропада док је још био дете, морао је служити код других, нарочито код трговаца, па је с њима много путовао. Дуже се задржао на Кипру, где га умало не заробише Турци, а затим се наставља у Италију. У књизи „Нова филозофија о световима“, написаном на латинском, заступа многе за оно време револуционарне идеје: простор је бесконачан, у васиони има безброј звезда, које су лоптасте, Земља није у средини света, већ кружи око Сунца. Он има и неке појмове о гравитацији и центрифугалној сили.

„Анђео у животу — демон у математичи“

Читав низ астронома живи у XVII веку, нарочито у Дубровнику. Најзаслужнији је Марин Геталдић (1568 — 1626), „анђео по нарави и животу, а демон у математичи“, који се у погледу израде телескопа сматра претечом Њутна. У подножју брда Жарковице, крај Дубровника, постоји пећина, и данас звана „Бетина шибља“. Бете је био надимак Геталдићев, који је крај пећине имао кућу. Он је од пећине начинио радионицу и лабораторију, у којој је правно и испитивао разне инструменте, нарочито оптичке. Помоћу сунчаних зракова тачно је одово, сребро и челик у живи параболних огледала. Супрагани су га веро-

ватно видели како на даљини пали дрвене предмете, па су поверовали да је чаробњак. Зато су рибари далеко обилазили пећину, бојећи се да им чаробњак Бете не запали чамце. Геталдић је имао некакав инструмент налик на бубањ без дна или на суд за мерење жита, којим су се бродови удаљени 25—30 миља видели тако добро као да су у самој луци. Такав инструмент — широка и кратка цев са издубљеним огледалом на дну, која је морала имати и окулар, јер се иначе бродови не би видели — има све особине телескопа, а први прави телескоп начинио је Њутн пошто је Геталдић већ 45 година лежао у гробу.

Међу Дубровчанима тога времена истакли су се још и Никола Гучетић (1549—1610), поборник Аристотелових идеја, и Иван Даничић (1597—1660), који је живео на Сицилији, био одличан посматрач и написао много запажених дела. Донекле њихов савременик био је Марко Господетић са Раба (1566 — 1624). Бакоп, па распод, затим опет бискуп, много је путовао, док у Енглеску није постао декан од Виндзора. Ту је објавио једно теолошко дело које се није свидело католичкој цркви, те га доманише у Рим и принудили да се одрекне својих „заблуда“. Али, пошто се из неких његових писама могло закључити да ово одрицање није било искрено, језуита га баца у тамницу, где је провео последњих девет година живота. Кад је

умро, тело му је јавно спаљено на ломачи. Највећа Господетићева заслуга је научно објашњење дуге. Начинио је стаклену лопту и напунио је водом, па је обесио изнад главе. Сунчеви зраци осветљавали су лопту, преламали се и одбијали у њој и падали у посматрачево око. Како би са лопта дизала или спуштала, видели су се редом све дугине боје. Неки су му оспоравали ово откриће, али га је већина признала, међу њима Њутн и Гете.

Највећи астроном

Наш највећи астроном, по општем признању, био је Рубер Бошковић (1711—1787), Дубровчанин, пореклом Херцеговац. Његова многобројна дела немогуће је овде навести, нити се његове заслуге могу истаћи у неколико релативних поменућемо само да је он први израчунао елиптичну путању Урана, посматрао пролаз Меркура и Сунчеве пеге, мерио меридијан и бавио се текном — био је „најконсеквентнији Њутновац“, нашао нов метод за израчунавање путање комете, много допринео бољем познавању и употреби инструмената. Многи су му замерали што је припадао језуитском реду, у који су га као дејачка увели. Али, он у души није био језуита, што су му признавали и неки од најљубих противника овога реда.

Наш верни ђријашељ коњ

Многи су вероватно приметили да коњ ни у јеку највећег окршаја на хинодрому не окреће главу да види прети ли му каква опасност, или на коме га отстојају прати неки његов супарник.

Објашњење је једноставно. Коњ има највеће очи од свих сувоzemних животиња и једино ној може донекле да се мери с њим (иначе, кит има највеће очи — дужине 15 сантиметара). Крупне очи коња постаљене су толико са стране главе да он нема потребе да се окреће да би видео шта се иза њега догађа. Довољно је да подигне главу и да види све иза себе. Но, такав положај очју има и једну слабу страну. Ако се коњу приђе сасвим близу, он мора да накрене главу и да посматра онога који му прилази једним оком, јер му у нормалном положају главе њушка смета да види оно што се налази непосредно пред њим.

Терет тела код коња приближно је подједнако распоређен на оба пара ногу и то му омогућује да приликом трчања развије велику брзину, која се код пунокрвних енглеских грла креће између 60 и 70 километара на сат. Иначе, на предњим ногама коњ носи око 56 отсто своје тежине, а на задњим 44 отсто. Камила, која носи 67 отсто тежине на предњим ногама, не може да развије већу брзину од 30 километара.

Коњ има велики и снажан грудни кош, што му омогућује да за време касе удисне 300 литара ваздуха у секунду, а за време галопи и до 500. Толика количина кисеоника коју коњ у кратком временском размаку уноси у свој организам проузрокује снажно знојење. Због тога је коњ, као и овац, једна од ретких животиња које се зноје целим телом. Крава и свиња највише се зноје по њушци, а пас и мачка готово искључиво по основи својих шапа. Коза и зец опште се не зноје.

Занимљиво је да је носорог, са своја 32 километра на сат, бржи од камиле, а да су многе антилопе брже од коња, прелазећи преко 80 километара на сат.

СИТНО, АЛИ ЗАНИМЉИВО

- ♦ Апарат за бријање који се може укључити у упалич за цигарете у аутомобилу, што омогућује бријање за време возање, начинио је у Америци.
- ♦ Просечан век човека у 1910 години био је 49 година, док је сада око 70.
- ♦ Атлантски октопод анесе до 180.000 јаја.
- ♦ Поларна светлост јавља се истовремено и на Арктику и на Антарктику.

Један пример показаће какав је био Бошковићев став. У младости је написао једну расправу о кометама, коју је морао изложити пред скупом језуита. Он зато у почетку каже отприлике овако: „Пуи поштовања према учењу Светога писма и прописима свете римске инквизиције, ја сматрам да Земља није у центру, али да би моје излагање било разумљивије замислићу да се и комета и Земља окрећу око Сунца“. Кад је, много година касније, поново објавио ово дело, он се извештава читаоцима што је због времена и места првог објављивања морао тако да се изрази, јер су све књиге у којима је заступано учење да се Земља креће биле на индекс инквизиције.

Кад се живот Срба у Војводини донекле средно и почетно се радили на просвети, појављују се и неки учени људи који раде на астрономији. Међу првима био је историчар Јован Рајић (1726—1801), који је састављао календаре, написао за своје ученике уџбеник космографије и посматрао и описао комету од 1769 године. Из његових дела види се да је био одлично упућен у све оно што се тада знало о небеским појавама, као и да је своје знање стекао читајући најновија дела, немачка и руска. Он је добро познавао поједине звезде и сазвезђа, а вероватно се служио звезданом картом или глобусом.

Један од оснивача астрофизике

Његов пријатељ Захарије Орфелин (1726—1785), уметник и писац, бакорезац и картограф, заслужан је због штампања „Вечног календара“. У њему се налази и једна мала космографија, прао штампано дело о астрономији на српском језику, у коме су изложена основна знања из ове науке на лак и свакоме приступачан начин. И Орфелин је нашао за потребно да побија учење Светога писма и да се залаже за Коперников систем.

Прави научник био је Атанасије Стојковић (1773—1832) из Руме. Пошто се с муком школовао, због немаштине, постао је врло брзо, као сасвим млад човек, члан многобројних учених друштава и академија, а затим је изабран за професора универзитета у Харкову, где је остао до смрти. Његова „Физика“ у три књиге добрим делом је астрономија, строго научно писана, са одличним познавањем стране стручне литературе. Слично се може рећи и за „Начела физике“ Вука Ма-

ринковића (1807—1859), објављена пола века касније. Маринковић је био један од првих истакнутих научника који живе и раде у обновљеној Србији, а који се „свега свога века само отима од незнања“, као што је често сам говорио.

У то време у Словенији се истиче Јосип Стефан (1835 — 1893), који је своје име оставио једном закону. Према том „Стефановом закону“, који се односи на количину зрачења некога тела, може се израчунати температура Сунчеве фотосфере, што је већ сам Стефан учинио с великом тачношћу. Ово је један од најславнијих закона у астрономији, та се зато Стефан сматра једним од оснивача астрофизике.

Прве опсерваторије

Срби су се изузетно много бавили реформом календара. Она их је интересовала зато што су живели у суседству са земљама које су прилике грегоријанску реформу, док су сами и даље употребљавали јулијански календар. Никола Наљешковић је проучавао питање календара, па га је зато папа Грегор XIII позвао у Рим, да тамо, на скупу највиђенијих научника, изнесе своје мишљење о реформи која је припремана, а и спроведена 1582. Наљешковић због старости није могао отићи у Рим, али је у писменој расправи изложио своје гледиште. После реформе, Амброзије Гучетић (1563—1632) објављује у Болоњи књигу „Реформа вечног календара“.

Аустрија је хтела да Срба који су живели на њеној територији примора да усвоје грегоријански календар, али су се они томе успротивили, схватајући, и с правом, да је то напад на њихове повластите и веру. Први бечки покушај у том правцу одлучно је одбио митрополит Стратимировић, 1814, а други патријарх Јосиф Рајачић, 1844.

Крајем XIX века, научници покушавају да изведу реформу календара. Први је Ђорђе Станојевић (1858—1921), професор Велике школе, други Максим Трпковић (1864—1924), професор гимназије, а трећи Милан Недељковић (1857 — 1950), управник Опсерваторије Велике школе. Највише је био запажен, и у земљи и у иностранству, пројект Трпковићев, који је, нешто измењен од стране Милутина Миланковића, усвојио Свеправославни конгрес у Цариграду, 1923, али који није ступио на снагу из политичких разлога. Трпковићев, односно Миланковићев, календар био би далеко тачнији од грегоријанског.

Прву опсерваторију у Србији добио је Београд. Основана је 1887, заслугом Недељковићевом. Због скромних средстава, располагала је само мањим инструментима, док није Недељковић, на рачун ратне штете, издејствовао набавку великих и модерних дурбина и других помоћних инструмената и уређаја, који и сада служе. Мању опсерваторију, углавном за аматере, оснива у Загребу Отон Кучера, познат као популаризатор астрономије.

Прве смучке

Пао је први снег и многи су помислили на зимске спортове, а нарочито на смучање. Оно је веома омиљено и код нас и у свету, и то не отскора; оно има и своју традицију.

Према подацима римских историчара, људи су се смучали још 370 година пре наше ере у Јерменији. Доцније се овај спорт помиње у северним европским земљама, а затим у Северној Америци и Јапану. Око 1880—1895 смучање се јавља као спорт.

Према томе што је постало спорт, смучање се помиње у Норвешкој, где су се одржавале смучарске утакмице. У нашим крајевима смучање је било познато, како је забележено, још пре 700 година. О њему говори словеначки историчар и етнолог Иван Вајкхард Валватор (1523—1593). Он, наиме, помиње смучање сељака у Бло-

кама, у планинама изнад Ракека. У том крају дечаки и сада иду на смучање у школу, а жене и људи на посао и у посету. Иначе, најстарију књигу о смучању написао је Словенац Зигмунд Херберштајн, 1553 године.

Прве смучке донео је у Загреб професор Фрањо Бучар (1866—1946), који је, поред рада на књижевности, урадио много и на популаризацију разних спортова у Хрватској, о чему је доста и писао. Бучар је студирао, поред осталог, и телесно вежбање у Стокхолму, па је по повратку у отаџбину одржао први смучарски тецај. Број присталица је нагло растао, а прве вежбе одржане су у околини Загреба. Низ стрме падине, брзо и лако, спуштале су се читаве групе смучара, иза којих су остали облаци снежне прашине. Сељаци су то у почетку с неповерењем гледали, али је Бучар и међу њима упорно проповедао овај корисни спорт, па су га и они доцније прихватили.

У Србији се покрет за смучарство јавља тек после Првог светског рата. Иначе, услови су сјајни, јер снега на планинама увек има довољно. Постоје разна мишљења о почетцима смучања. Неки кажу да је смучање прво почело као спорт, а други, опет, да су га изазвале животне потребе, као што је лов, што је највероватније.

ГУСКА-СПАСИЛАЦ

У италијанској варошници Канталупо праву сензацију изазвало је чудно спасење једне трогодишње девојчице. Она је била остала сама у кући, где ју је чекала сигурна смрт. Јер су родитељи пре одласка били заборавили да заврну славицу за гас. Срећом, заједно с њом налазила се и једна гуска. Осетивши да се гушци, животиња је, очајнички тражећи излас, разбила кљуном стакло на прозору и побегла напоље. Свеж спољни ваздух спасао је и девојчицу.

МАЛО КО ЗНА...

О нојевима се много писало, али једна чињеница је свакоко малу познату. Наиме, нојево око је често двапут веће од његовог мозга!

ФЛАШ ГОРДОН ЗАРОБЉЕНИК ЉУДИ ИЗ СВЕМИРА

ОВА СТВОРЕНЈА СПОРАЗУМЕВАЈУ СЕ ПОМОЋУ ТЕЛЕПАТИЈЕ... А ЈА НЕ УМЕМ ДА ЧИТАМ ЊИХОВЕ МИСЛИ... ИПАК, ЈАСНО МИ ЈЕ ДА СУ МЕ ПРОДАЛИ... МОЖДА КУ У НЕКИ РУДНИК!

ШТА ЗНАЧИ ОВА ГОМИЛА? И ЗАСТАВЕ? КАО ДА ЈЕ ДРЖАВНИ ПРАЗНИК...

ЦИРКУС! ОДБИЈТЕ! ИСТОВАРИКЕМО ЗВЕРКУ!

ОДМАКНИТЕ СЕ! МОЖЕ ВАС ЗВЕР ИЗГАЗИТИ!

МЕЂУПЛАНЕТАРНИ ЦИРКУС! А, ЗВЕЗДЕ! КРАДУ С РАЗНИХ ПЛАНЕТА! ГЛЕ! ЧОВЕК-СОКО С ПЛАНЕТЕ МОНГО... КРИЛА СУ МУ ВЕЗАНА И ТАКО СКАЧЕ У БАЗЕН С ВОДОМ!

ЕНО И ЧЕТВОРОРУКОГ МАЈИ-ОНИЧАРА! ТАМО СЕ ЈЕДАН ВЕРЕ УЗ КОНОПАЦ! ШТА ЛИ ЂЕ ОД МЕНЕ ЗАХТЕВАТИ ДА РАДИМ!

НАТЕРАЈТЕ ГА УЗ ЛЕСТВИЦЕ! ВИДЕКЕМО ДА ЛИ ЈЕ ОКРЕТАН КОЛИКО ИЗГЛЕДА!

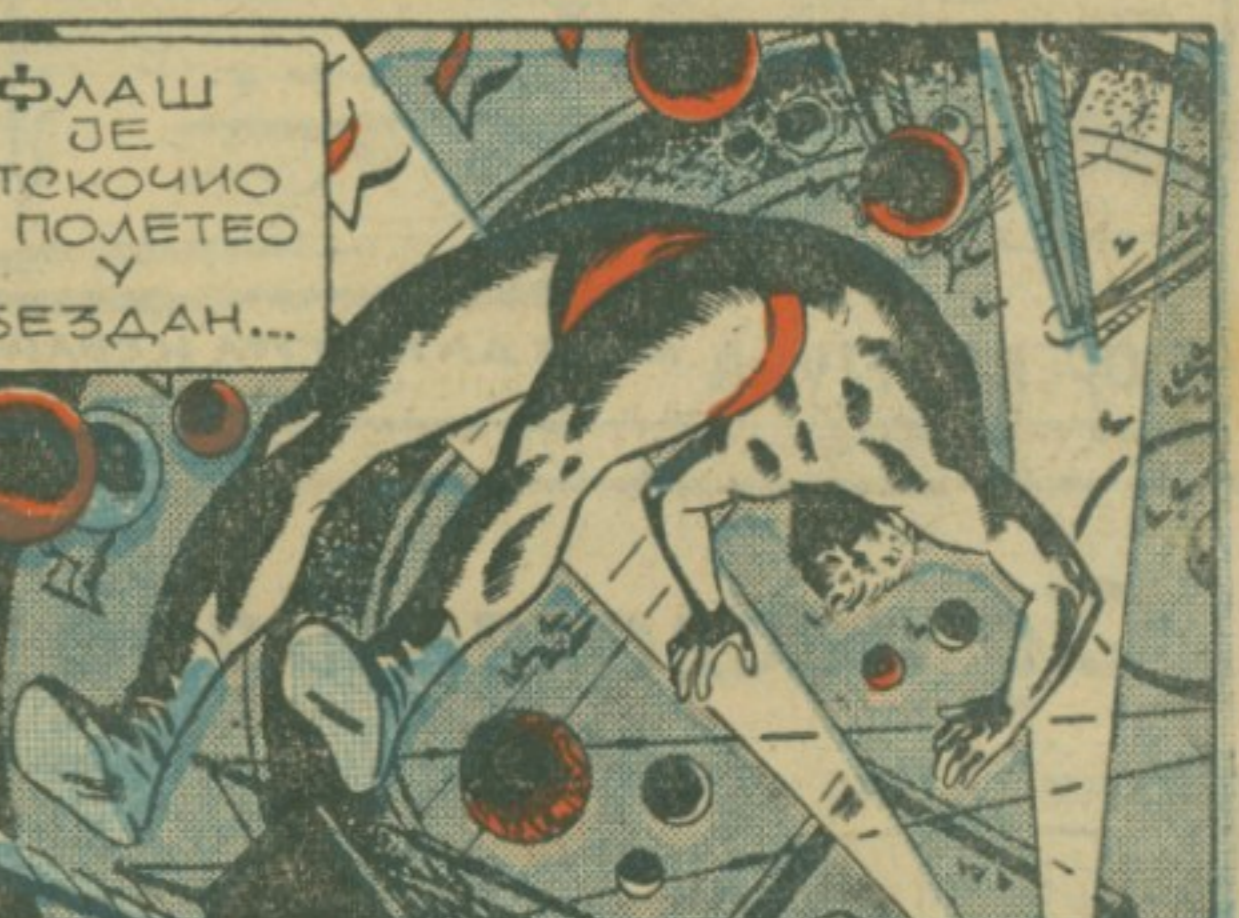

НЕ УМЕМ ДА ЧИТАМ ЊИХОВЕ МИСЛИ, АЛИ ОВЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ШИПКЕ ШТО МИ БОЦКАЈУ ЛЕЂА ЈАСНО КАЖУ "ПЕЊИ СЕ"!

НА 40 МЕТАРА ВИСИНЕ, КАД ЈЕ ФЛАШ СТУПИО НА МАЛУ ПЛАТФОРМУ...

АОО! НАБИЈЕНА ЈЕ ЕЛЕКТРИЦИТЕТОМ!

ФЛАШ ЈЕ ОТЕКОЧИО И ПОЛЕТЕО БЕЗДАН...

НА СРЕДИНИ ИЗМЕЂУ ВРХА И ПОДА АРЕНЕ, ИЗНЕНАДА...

УХ! ЗАДРЖАО САМ СЕ! АЛИ, КУГЛА СЕ ОКРЕЊЕ КАО ЛУДА!

А ТАДА, ЈЕДАН ТРЗАЈ КОНОПЦА...

АЛА МЕ ЈЕ ОДБАЦИМО! ДОЛАЗИ ДРУГИ КОНОПАЦ! ХОЋЕ ДА ОД МЕНЕ НАПРАВЕ АКРОБАТУ... А ПОД ИСПОД МЕНЕ ЖИВА ЈЕ БАРУТАНА!

НАСТАВИТЕ СЕ

У ПРАВИ ЧАС

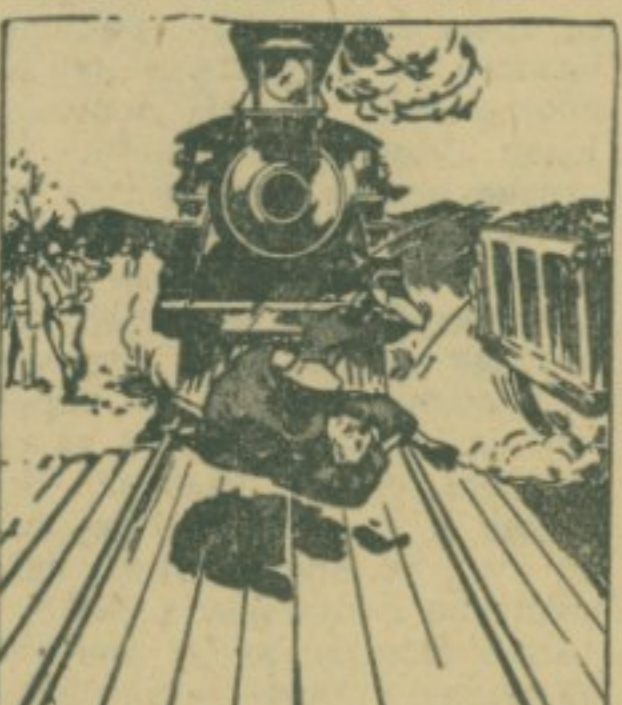

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ПРЕМА ПОТРЕБИ...

Године 1869 требало је да буду први пут испробане чувене ваздушне кочице америчког проналазача Џорџа Вестингауза. Локомотива са оваквим кочицама пошла је на пробно путовање, кад је, из-

ненада, дошло до несреће: неки човек пао је с једног вагона са угљем баш на колосек

којим је навлазила локомотива. Растојање је било мало, али је кочићар ипак повукао кочицу. На његово велико чуђење, воз је стао пре но што су точкови и додирнули човека. То је био очигледан доказ ваљаности Вестингаузових кочица.

„БЕСКОНАЧНЕ“ МОГУЋНОСТИ

Стручњаци кажу да приликом одигравања првих десет потеза у партији шаха, за обе стране постоји 169.518.829.100.544.000.000.000.000 различитих могућности. Из тога би се могао извући следећи закључак: да би се све те варијанте о-

диграле, било би потребно да целокупно становништво Земље игра кугле без престанка 217 милијарди година.

НАЈРАШИРЕНИЈА ЈУЖНА ВОЋКА У НАШОЈ ЗЕМЉИ

Јужно воће у нашој земљи успева у пределима где влада

средоземна клима: на Приморју и у крајевима уз доњи ток Вардара.

Најраширенија јужна воћка је смоква. У целој земљи има око 1,5 милион стабала, а годишња производња износи 1.000—1.500 вагона. Од укупног броја стабала, на Хрватску отпада 1.250.000, на Словенију 74.000, на Босну и Херцеговину 179.000, на Македонију 16.000 и на Црну Гору 196.000.

СНЕЖНИ ЛЕПТИРОВИ

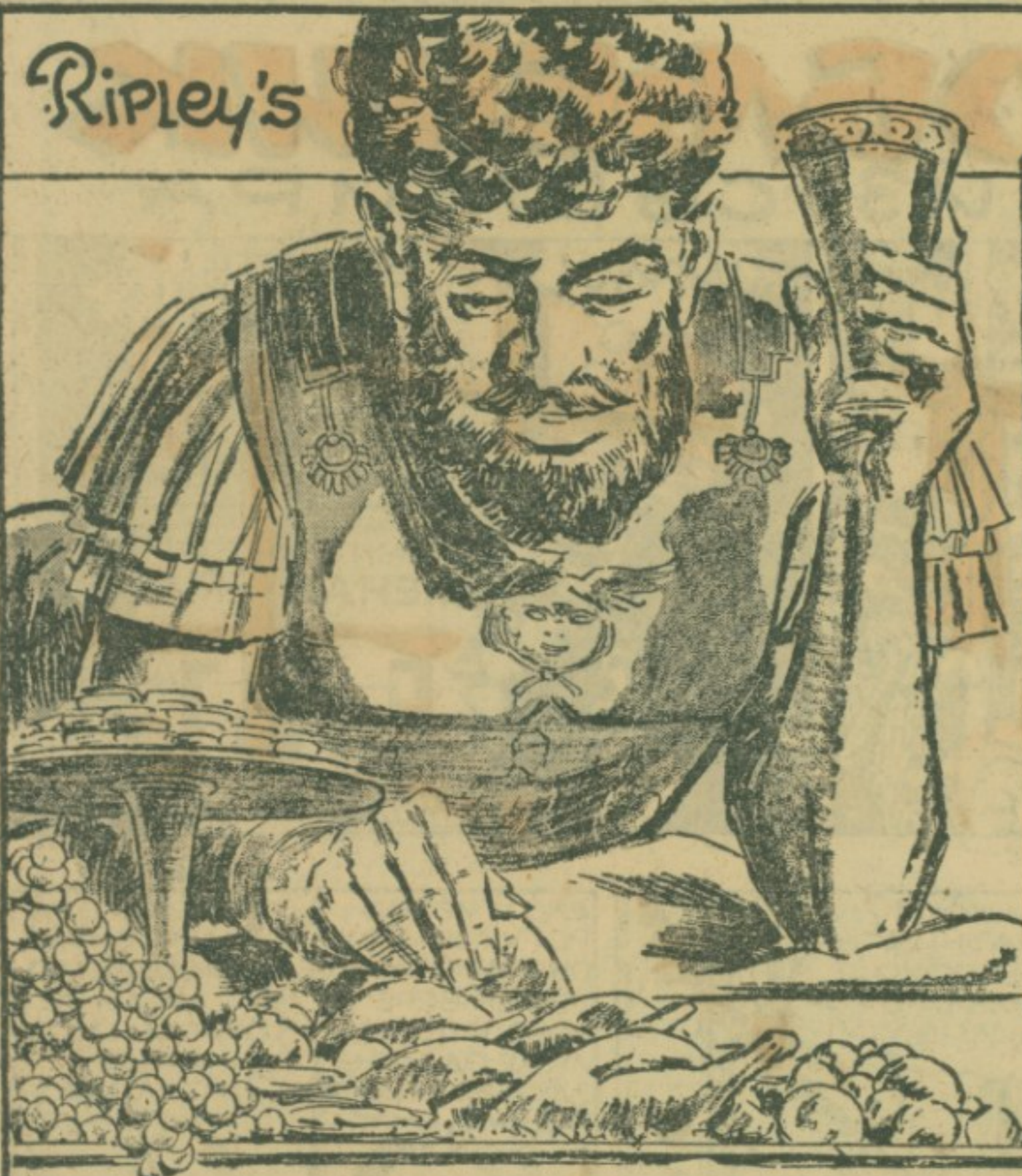
У северном Сибиру живи једна врста лептирова који су веома отпорни према хладноћи. Они могу да издрже температуру од 65 Целзијевих степени испод нуле.

Слонови у шуми праве ужасну галаму док се хране. Гране се ломе с праском који личи на револверски пуцањ, а читава стабла бивају оравњена са земљом. Међутим, кад осети опасност, крдо слонова у стању је да се креће тако-

решито, склањајући се са опасних места а да ни лист на дрвету не затрепери.

Ripley's

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

ЗАМАК КОЈИ СУ ПОДИГЛЕ ГОВЕЂЕ КОСТИ
ЗАМАК ПРЕВАЛЕЗ, У РЕЊУ, ФРАНЦУСКА, САГРАДИО ЈЕ, 1427, НАСЛЕДНИ НАДЗИРАТЕЉ СВИХ МЕСАРА У ОКРУГУ, ЧИЈА ЈЕ ПОРОДИЦА УЗИМАЛА ИЗ ОБАВЕ МЕСАРНИЦЕ ПО ЈЕДНУ ВЕЛИКУ ГОВЕЂУ КОСТ ПУНУ СРЖИ
 ЗАМАК ЈЕ САГРАЂЕН НОВЦЕМ ДОБИЈЕНИМ ОД ПРОДАЈЕ ТИХ КОСТИЈУ У ПЕРИОДУ ОД 325 ГОДИНА

АНТОАН ГОДО (1605-1672)
 БИСКУП ВЕНЕЦИЈАНСКИ И ОСНИВАЧ ФРАНЦУСКЕ АКАДЕМИЈЕ БИО ЈЕ ВИСОК ОБЕГА ЈЕДАН МЕТАР

АЛБИНУС РИМСКИ ГЕНЕРАЛ
 ПОЈЕО БИ ЗА ДОРУЧАК
 100 ПТИЦА 10 КГ. ГРОЖЂА
 40 ОСТРИГА 100 БРЕСАКА И
 10 ДИЊА 300 СМОКАВА

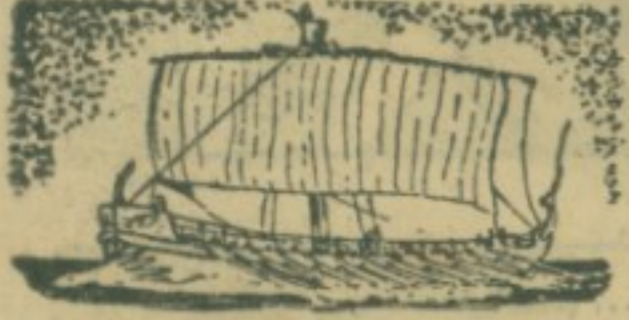
МОРСКА ЈЕГУЉА МОЖЕ ДА ПРОГУТА И СВАРИ ЧАК И УДИЦУ.

ИГЛА ЛЕДИ ХЕНРИЈЕТЕ
 У БЛИЗИНИ ЗАМКА КОДОР У ШКОТСКОЈ
СТУБ СТВОРЕН ОД ПЕСКА И КАМЕНА КОЈЕ СЕ ОБЛАГАЛО ОКО ИГЛЕ ЗА ШТРИКАЊЕ КОЖУ ЈЕ, ПРЕ 300 ГОДИНА, ХЕНРИЈЕТА СТУАРТ ВАЦИЛА У ПОТОК.

А В С Д Е Ф Г
 Н И Ј К Л М
 П О Р Р А С Т
 У V W X Y Z
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
КРИВЕ ГРАНИЦЕ
 КОЈЕ ОБРАЗУЈУ
 СВЕ БРОЈКЕ И СВА СЛОВА
 ЛАТИНИЦЕ
 СКУПИО ЈЕ В. А. МАЈС
 ИЗ КЛИФТОН СПРИНГСА,
 У САД

Од весла до њаре

Грчке галије (300 година пре наше ере) имале су два и три реда весала. Једра су употребљавана само као „допунски погон“.

Бродови норвешких Викинга (1.000-та година наше ере) још имају весла, али углавном плоче на једра.

Осамнаести век је у знаку великих једрењака са читавим низом једара.

Британци су, додуше, пронашли пароброд, али је америчка „Савана“ био први брод на палу који је препловио Атлантик (1819).

Две стотине и педесет година пре проналазак парне машине, његовом апостолском величанству* шпанском краљу Карлу V био је „понућен“ брод који се без весала и једара, а помоћу два точка с лопатицама терана паром, креће преко таласа. Да је тај проналазак Бласка де Гараја, капетана шпанске флоте, био прихваћен и правилно искоришћен, ток историје сигурно би био, бар донекле, измењен.

Није никакво чудо што владајући кругови у Шпанији нису хтели да чују за „вазовску нараву“. Као по неком правилу, највиши војни кругови увек су се оштро супротстављали револуционарним идејама које су, готово преконоћ, сву дотадашњу војну или поморску опрему чинили застарелом. Почетком прошлог века, британски адмиралитет није хтео ни да чује да се бродови, уместо од дрвета, почну градити од гвожђа. Његово противљење ипак није било безразложно: огромна енглеска дрвена флота била је у то време највећа на свету. Одржи се „старе дрвенарије“, бацити је на бунјиште и приступити изградњи „гвоздене флоте“ — значило је изложити се ризику да у стварању нове, модерне морнарице нека друга земља претекне Енглеску, признату господарницу мора. Исти аргумент био је потегнут и кад се поставило питање увођења пароброда.

И шпански адмирални побојали су се да ће, због ваволске направе лудог капетана, велике галије на весла и поносиоци једрењака, који су шпанској флоти донели величину и славу, једноставно бити бачени у запећак. Капетан Бласко де Гараја, заједно са својим „смерљивим чудовиштем које се дими“, претстављао је опасност за Шпанију, свето римско царство и читаво хришћан

ство. Тог јудака требало је немогућити по сваку цену. Зло је било у томе што је тај упорни, тврдоглави млади човек, како су адмирални дознали, већ придобио за себе многе утицајне личности, и то још пре но што се одлучио да свој назив прикаже владају. Дон Енрико де Толедо, гувернер Кастиље, и дон Педро Кадорна, царски ризничар, одушевљени изумом, подржали су га на двору. Њима двојици придружио се и племић Франсиско Гравала, лични краљев коњушар, и они су заједничким настојањима успели да добију пристанак владара да

ПРВИ ПАРОБРОД

не лично присуствовати пробној пловидби у луци Барселоне. Противници парног брода покушали су да искористе старо супарништво између ризничара дон Педро и вице-канцелара Равега, па су овог последњег успели да привуку на своју страну. Али, било је већ касно да би се краљ одвратио од своје одлуке. Љут због успеха свог супарника, обратио се Равега „светој инквизицији“. Високи црквени достојанственици саветовали су му „да сачува хришћанско стрпљење и самосавлађивање“. Вероватно ће се капетан смртно обрुकати својим богохулним изумом и тиме навући краљев бес на себе. Таково је било стање кад се краљевела „Тринидад“ вратила у барселонску луку с пловидбе дуж афричке обале. Њен сопственик и капетан Педро де Шаза био је запрепаћен и ужасно уплашен кад је његов брод реквириран „по највишој наредби краља“. „Тринидад“ је био леп брод с три катарке, могао је да понесе товар од 109 тона, а дужина му је износила 85 стопа. Али, сад су на његовој палуби почеле да се догађају чудне ствари: дошли су мајстори и испод предње палубе сазида-

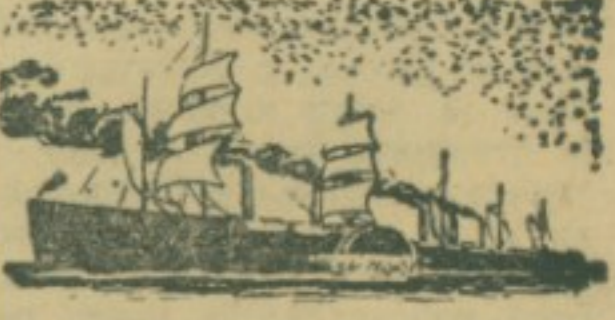
ли су огњиште од шигала. Затим је о дрвене вериге обешен изнад огњишта циновски kotaо у облику лопте. Иза предње катарке дизао се високи зидани димњак, који се при врху сужавао. Читав сплет гвоздених цеви везивао је kotaо с једним загонетним сандуком, који је, у средини утробе брода, јаким завртњима био причвршћен за под палубе. Једна гвоздена осовина пролазила је кроз сандук и бокове брода, а на обе њене стране налазили су се велики точкови с лопатицама. Такви точкови били су сасвим на свом месту на некој воденици-

поточари, али шта ће они на једном броду? Ујутру 17 јуна 1543 године све је било спремно. Под контролом краљевих официра, с брода су била уклоњена сва весла и сва једра и пренета на копно. Званични гости, међу њима и мргодни адмирал, с потсмехом су гледали како капетан Бласко де Гараја потпаљиве ватру на бродском огњишту. Убрзо је вода у котлу почела да струји, а из неугодног одака дизали су се облаци паре и дима. Нешто пред подне стигао је краљ са својим сином Филипом, праћен звуцима труба. Дим изнад брода постао је гушћи и тамнији, а тешки точкови на боковима стали су лагано да се окрећу. Први пароброд на свету одвојио се од кеја, секући, у почетку некако несигурно, а затим све брже, морску површину. Равега, који је стајао иза краља, са злурадосћу је приметно да је при таквој брзини броду потребно два часа да би превалио три морске миље; проналазак је занимљив, али се тешко може и практично употребити. Али, све његове примедбе биле су узалудне. Краљ је био одушевљен проналаском и наредно је да му проналазач,

Од њаре до ајшома

што је могуће пре, дође у аудијенцију... Од тога тренутка капетан Бласко де Гараја нестао је из званичне историје. До аудијенције никад није дошло. Већ следећег јутра, краљ је у највећој журби напустио Барселону: један гласник донео је вест да војвода од Клева спрема отворену побуну и да ће га, изгледа, Французи свестрано помоћи.

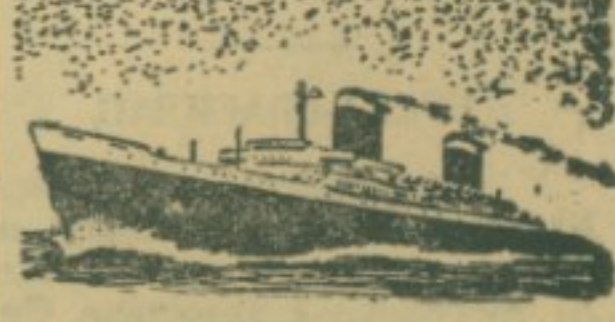
Равега и адмирални знали су да краљ сад има других брига, па су наредили капетану Гарају да с „Тринидад“ посклада сву машинерију и преда је адмиралитету. Проналазач их је само делимично послушао: предао им је цеви, kotaо, точкове и вериге о којима је kotaо висок. Сама парна машина, која се налазила у тајанственом сандуку, тајанствено је нестала. О томе како су адмирални сломили проналазача, шта су му обећали и чиме су му претили, може само да се нагађа. Зна се поуздано да је он неколико дана касније добио титлу вице-адмирала, „почасни дар“ од 200.000 мараведиса, отиштуру за све трошкове и једно мало имање у Кастиљи, где је отада па све до смрти живео у највећој повучености. Ако се краљ касније и сетно проналаска и распитивао се за проналазача, био је довољан један једини наговештај од стране велике инквизиције па да његове „радозналости“ нестане. Вероватно је да су и капетану Бласку де Гарају запретили да ће бити оптужен за чаролије и да су га, поред осталог, и тиме нагнали да се одрекне својих планова. Вештице и чаробњаке спаљивали су у то време готово свакодневно и капетан је био довољно паметан да не допусти да падне у руке инквизиције. Али, своју „машину“ понео је са собом и сакрио је у подручју свог новог малог замка, где ју је полако нагризала рђа,

Чувени британски пароброд „Грејт Истерн“, још носи једра. Али, уз незграпне точкове он има и први бродски пропелер (1837).

Први модерни пароброди с парним турбинама били су „Мауретанија“ и „Лузитанија“ (1906).

Последњу реч у усавршавању пароброда претставља „Јунајтед Стејтс“, који има брзину од 35 чворова на час (1952).

Следећи корак биће трговачки бродови на атомски погон. Сматра се да ће први атомски бродови бити уствари супер-танкери.

— Како је диван ...
 — Диван, заиста лепо цвеће, — настави онај мушкарац.
 — Колико је лепо, толико је и страшно, — додаде други.
 — И трагично и занимљиво, — рече трећи.
 — Е, како му то сад све изгледа: лепо, страшно, трагично, занимљиво? ... Како не још? — упита дечак поново.
 Мушкарци се осмехнуше, па онај први рече:
 — Када те баш интересује, испричаћемо ти све што знамо ...
 — И нас интересује — рекоше ми.
 — И вас ... Лепо ... Сад смо као у школи ... Али, дозволите да вам се претставим: ја сам про занимању ботаничар.
 — Ја, хемичар, — рече други.
 — А ја, па ја сам ... привредни географ, — рече трећи.

сутрашњег дана велики и разнобојни — ружичасти, љубичасти и бели — цветови украсе стабљику. Инсекти слећу на цвет, али у њему нема медног сока. Плод има облик чауре, на којој се налазе поре, а налази се на дугој дршци коју ветар лако њиха, па се том приликом кроз поре семе разбацује на све стране. Семе у чаури је разних боја: бело, љубичасто, жуто и црно.
 У целој биљци налази се бео млечни сок, па, разуме се, и у младим чаурама. Тај млечни сок штити биљку да се не исуши, а његов горак укус брани је још и од животиња. Млечни сок мака назива се опијум ...

Прастари становник Средоземног Мора

— Чекај, остави за мене нешто! — рече хемичар, па настави:

У ВОЗУ

Тућава воза као да се појачала кад је зашао у долину. Звиждук је био јаснији и продорнији. Путници су гледали зелену реку која се вијугала и окомите стене које су се високо дивале.
 Људи, као и увек кад путују, изгледају уморни. Једни покушавају да дремуцају, други једу, причају и пуше; убијају време сваки на свој начин. Као да кажу: бадава ти све лепоте на путу, само да се стигне куд се наумио!

— Пуче миглава од ове тућавае, — рече једна жена.
 — Кад ли ћемо изићи из овога чуда? — додаде друга.
 — Де, де, зар су вам досадне депоте ове долине ... Сад ће крај ... За неколико минута, — упаде им у реч један мушкарац и настави да разговара са оном другом двојницом.
 Најазад, звиждук воза јаче одјекну и као да се разли дољном и прели преко врхова њених страна. Испуни је сву.
 — Ју, ала звижди ...
 — Као да се поздравља с дољном ...
 На самом излазу воз утиша своје хуктање, па јурну као да заплива шинама које су се у бескрај пружале равницом. Пред путницима се уклаа неизмерно поље, окићено дивним разнобојним цветовима.
 — Ала је ово дивно! — узвикну једна девојчица.
 — А како је то цвеће? — упита дечак.
 — Мак ... Афион, — одговори један од оне тројице.

Прво поче да прича ботаничар:
 — Ја можда нећу бити толико интересантан. Описаћу вам мак обичним речима, као што се говори у школи. Мак припада породици мака, а у њу спадају још турчинак и руса. Његово латинско име је Papaver somniferum. Он је једногодишња биљка, то јест његово стабло не преживи годину. Корен му има облик вретена. Стабло је усправно, дугуљасто и зелоасто, а боја му је плавозелена. Листови су наизменично распоређени по стаблу. И они су плавозелене боје, а по ободу су изрецкани. Цветови су усамљени и стоје на дугим, мало вијугавим дршкама. Кад је цвет пунољак, онда је дршка савијена и пунољак висси. Али, уочи дана кад ће пунољак да се отвори, врх цветне дршке се усправи и у току

— У млечном соку мака, тј. у опијуму, налази се велик број разних отрова — око двадесет — а најважнији су: морфијум, папаверин, кодеин и наркотин. У неким земљама морфијум се употребљава за пушење, али је то забрањено, јер он трује организам и разара живчани систем. Уље из макових семенки се једе. У Македонији га називају шарлаган. Маково уље употребљава се и у сликарству, за справљање боја, јер има ту добру особину да се брзо суши. Отпаци који заостају приликом цеђења уља дају се стоци као храна, а њима се могу и њиве љубрити. Семенке се једу на разне начине. Рекосмо да се бели сок мака назива опијум ...
 Опијум се добија спиралним засецањем зреле чауре, и то

нарочитим ножем. Из те посекоштине излази бео сок, који на ваздуху оксидише, поцрни и стврдне се. У отрове, у опијуму има и нешто смоле, капучука, беланчевине, шећера, воска и разних киселина. Опијум и његови саставни делови служе у медицини и спадају међу најраширеније лекове, јер се употребљавају комбинавани с разним другим лековитим средствима. Али, колико год је опијум користан, толико је исто и штетан ...
 — Е, доста, сад ћу ја! — рече привредни географ, па пројуди где је хемичар стао:

— Мак је индустријска биљка. Он је прастари становник земља које се налазе око Средоземног Мора. Али, врста мака од које се добија опијум најпре се појавила у Малој Азији, одакле је дошла Грцима, Грке је више занимало уље, иако су знали и за опијум. Нариме, било им је познато да опијум ублажава болове, па су га, као медицински препарат, предали Римљанима. Мак као лек стигао је у Европу веома касно: у 13 или 14 веку. Од тога времена мак су продавале све апотеке, и то прво као силовину, а у 19 веку у облику морфијума и кодеина. Али, она опојна снага опијума која доцарава чудесне снове никад није успела да завлада Европом.
 Народи Мале Азије најпре су почели да једу опијум, пошто су се уверили да им у телу ишчезава сваки бол и да за борањају на земалске кевале. Повећавајући дозе, они су видели чудне и необичне светове. У седмом веку опијум је освојио Блиски Исток, Арапски трговци допремају опијум источним и западним земљама, па су га донели и у Индију и на Малајска Острва. Кинези су га упознали кад су освојили пределе на западу од своје земље.
 У Кини се опијум јео дуго времена а пушење опијума почело је тамо под крај 17 века,

заправо под утицајем дувана. У то време Кинези почињу да гаје мак, али домаћа производња опијума није довољна. Од половине 18 века Енглеви снабдевају опијумом Индију, Кину и цео Далеки Исток. Захваљујући томе, Источноиндиска компанија згртала је огромне суме ковца. У то време опијум осваја читаве покрајине у Кини. Број пушача опијума пење се на милионе. Маком су биле засејане толике површине да је често недостајало земљиште за шишенију и друга жита.

Цео свет се диго против ама

Опијум уништава и тело и дух. Удови дрхте, човек иршави, кожа жути и постаје зеленкаста. Довољна је и најмања болест па да покоси несрећно биће.

Али, док су масе у Кини то ниле у „жирвани“, напредни Кинези боре се против тога зла. Године 1820 Кина забрањује увоз опијума. Источнони диска компанија не седи скрштених руку. Она кријумчари опијум у Кину. Настају трвња, па 1840 године долази до рата између Енглеске и Кине, који траје до 1842 године. То је такозвани „опијумски рат.“ Завршен је Нанкинским миром, по коме су Енглези добили Хонгконг, а Кина је била присиљена да отвори врата „роби“ из Европе.

Дошине се опијум проширио и у друге крајеве света. Ово зло изазвало је велике невоље, па и протесте свесних људи. Енглески писац Тома де Квинси објавио је потресну књигу: „Исповест једног Енглеца који је јео опијум“. Под утицајем те књиге, Шарл Болдер написао је дело „Уметнички рај“. Чарлс Дикенс у свом роману „Тајна Едвина Друда“ описао је једног белца отиомана, а Клод Фарер дао је читав низ тих несрећних јунака. То је учинило да све земље на свету поведу борбу против овог зла које је уништило многе људске животе.

Лепо, страшно, занимљиво ...

На две дуге клупе разместила се нека три мушкарца, жене и деца. Има их доста, па дршци и на нашу страну. Деца, као сва деца, живахна, смеју се, а жене уморне. Мушкарци разговарају, па разговарамо и ми с њима, иако са не знамо. Ко те пита! На путу се увек разговара, па макар и са самим собом.

БЛАГОСЛОВЕНЕ НОГЕ

Пре нешто мање од века и по, судбина једне војске, а можда и читаве једне младе државе, зависила је неколико дана од брзине и издржљивости једног индијанског поглавице. Његово индијанско име давно се заборавило и у историју нације којој је учинио огромну услугу ушао је под именом Холдфаста Гејнса.

Гејнс се налазио у саставу америчке војске под командом генерала Цексона, а заливу Мо бил, кад је стигла вест да је британски генерал Едвард Па-

генерала лежало 960 километара беспутне дивљине? Ипак, требало је покушати. Зато је Цексон позвао свог личног извиђача, Индијанца Холдфаста Гејнса, о чијој су се снази, снажљивости и издржљивости чула причала.
 Било је негде пред зору 7 октобра 1814 године кад је генерал Цексон предао у руке високог Индијанца своју писмену поруку и рекао му шта од њега очекује. „Дајем ти рок од десет дана, — казао му је на крају. И додао: — Нека буду благословене твоје ноге.“
 У сумрак 12 октобра, баш кад се генерал Керол налазио за вечером, ступио је пред њега Холдфаст Гејнс, поводећи се од исцрпљености ... Раздаљину од близу хиљаду километара превалио је за свега шест дана и пет ноћи.

Просто изведена рачуница Гејнсовог успеха превазилази најбујнију машту. Јер, ако је он познатим „индијанским касом“ преваливао нешто преко једанаест километара на час — а Холдфаст Гејнс био је познат „мајстор“ у тој врсти трчања — онда је на свака 24 часа морао да трчи најмање шеснаест.

За ову нашу истиниту причу није, најзад, од неког нарочитог значаја то што је, 8 јануара 1815 године, енглески генерал Пакенхем доживео у бици за Нју Орлеан свој највећи пораз. Јер, ми је нисмо ни испричали због енглеских и америчких генерала и њихових пораза, односно успеха, већ због Индијанца Холдфаста Гејнса, чију издржљивост и брзину у дугом трчању вероватно никад нико није надмашно.

ВЕЛИКИ АУСТРАЛИСКИ РАДИТЕЛЕСКОП

У месту Флар, недалеком од Сиднеја, пуштен је у рад нови велики аустралиски радиотелескоп. Он ће научницима омогућити да прате неке непознате појаве на Сунцу и последично великим сунчаним ерупцијама. Телескоп се састоји од 64 поља по 6,5 метара у пречнику и ставно ће бити умерен ка Сунцу, на коме ће регистровати промене без обзира на облачност и друге сметње у атмосфери.

ТРИ ПОРАЗА ДАМШЕНЕ СТРЕЛЕ

„ЗАТИМ СМО ОГЛЕДАЛИ СНАГУ...“

ЈА САМ ГУРЊО КАМЕНУ ПРОМАДУ ПРЕ НО ШТО ЈЕ ПЛАМЕНА СТРЕЛА УСПЕО ДА СВОЈУ ПОМЕРИ!

„НАЈЗАД СМО СЕ ТАКМИЧИЛИ У СТРЕЉАШТВУ! МОЈА РУКА И МОЈЕ ОКО БИЛИ СУ БОЉИ...“

МОЈА СТРЕЛА УВИЛА ЈЕ БУФАЛА! ТВОЈА ГА ЈЕ САМО РАНИЛА, ПЛАМЕНА СТРЕЛО!

ОПШТИ ПОТСМЕХ ПРОПРАТИО ЈЕ КРАЈ ПРИЧЕ МЛАДОГ ИНДИЈАНЦА.

ПОБЕДИТИ ПЛАМЕНУ СТРЕЛУ? НЕМОГУЋНО!

ТВОЈ ЈЕЗИК ЈЕ ЛАЖЉИВ!

МРТВА ТИШИНА ЗАВЛАДАЛА ЈЕ У ЛОГОРУ КАД ЈЕ ИЗ МРАКА ИЗРОНИО ВИСОК ИНДИЈАНАЦ...

МЕТЕКЕ КОПЉЕ ГОВОРИ ИСТИНУ! ОН МЕ ЈЕ ЗАИСТА ПОБЕДИО У СВА ТРИ ТАКМИЧЕНА!

„ЈЕДНО ВРЕМЕ ВЕСЛАЛИ СМО УПОРЕДО, А ТАДА МИ ЛЕТЕКЕ КОПЉЕ ИЗАЗИВАОКИ РЕЧЕ...“

ДОЛЕ, НИЗВОДНО, ИМА ЈЕДНО ДРВО КОЈЕ ЗОВУ РАТНИКОВО ЛУК! ДА СЕ ТРКАМО ДО ЊЕГА, ПЛАМЕНА СТРЕЛО!

МЕЂУТИМ, МЕТЕКЕ КОПЉЕ НЕ ЗНА ПОЗАДИНУ СВОЈА ТРИ УСПЕХА! ДОЗВОЛИТЕ ДА ВАМ ТО ИСПРИЧАМ ПРЕ НО ШТО ПОЧНЕМ ГРАБУВАТИ! ДОЛАЗИО САМ ЧАМЦЕМ У ВАШ КРВЈ КАД САМ ГА ПРВИ ПУТ СРЕО...

НАСТАВИТЕ СЕ

Албер Ками

CD Француски есејист, романијер и драматичар Албер Ками је млад човек, али је већ славан — добио је Нобелову награду. Он с' пососом може ући у дворану књижевне славе своје отаџбине која је постала у многом правцу класична по свом стваралаштву.

Оно што је било добро и лепо у француској књижевности није углавном дуго чекало да се prevede на наш језик. Тако је било и у прошлости, па и данас, Албера Камија можемо читати и у преводу.

ду — на нашем језику. Превод његових дела знак је нашег признања његовом стваралаштву. На наш језик преведени су романи „Странац“ и „Куга“ и збирка есеја „Лето“.

Ками је после Киплинга најмлађи писац који је добио ово високо признање. У свом образложењу приликом додељивања награде, шведска Академија је изјавила да жели да награди дело „које тако озбиљно и с дубоким пошрањем осветљава проблеме које наши дани постављају пред људску свест“.

Прва Нобелова награда за књижевност додељена је 1901 године. Први писац који је добио ту награду био је Француз: Сили Придом. После њега то високо признање добили су још и ови француски књижевници: Фредерик Мистрал (1904), Ромен Ролан (1915), Анатол Франс (1921), Анри Бергсон (1927), Роже Мартин ди Гар (1937), Андре Жид (1947), Франсоа Моријак (1952) и сада Албер Ками.

Албер Ками родио се у алжирској варошници Мондору, 7 новембра 1913, у сиромашној породици. Школовао се под тешким условима, које је често болест још више погоршавала. Док је студирао филозофију, морао је сам да се издржава, не либећи се ни најтежих физичких послова. Почео се бавити новинарством у Алжиру 1938, а у Париз је стигао уочи самог рата. Свој први роман, „Странац“, објавио је 1942. Активно је учествовао у покрету отпора. У јек немачке окупације, покренуо илегални лист „Комба“, који одмах стиче велик углед.

Поред „Странца“, Ками је написао још два романа: „Куга“ и „Пад“, затим збирку приповедака „Изгнанство и краљевина“, збирке есеја: „Свадба“, „Сизифов мит“, „Писма немачком пријатељу“.

„Савремености“, „Побуђени човек“, „Лето“, „Наличје и лице“, као и драме: „Калигула“, „Неспоразум“, „Опасно стање“ (драматизација „Куге“) и „Праведници“.

Примајући награду...

„Да сам ја могао да гласам, изабрао бих свакако Малроа“, — рекао је Албер Ками примивши званично обавештење из Стокхолма да је добио Нобелову награду за књижевност. Кад је стигао разносач телеграма, његов стан био је већ пун новинара. Они су чекали само на тај тренутак да га обасну питањима, док су се фоторепортери утркивали да што боље „овековече“ ову сцену.

Упитан на шта ће употребити новчани износ награде, који ове године износи око 13 милиона франака, писац је рекао да му то ствара потребне материјалне услове да напише нов „велики роман ванспитног карактера“, чија ће тема једноставно бити — „како да се постане човек“.

У разговору с новинарима, Ками им се поверио да воли да се повуче у какав мали, забачени хотел у околини Париза, где највећи део седмице проводи у раду. Главна личност новог романа рођена је 1918. То ће, поред осталог, бити и љубавна историја, „али која уопште неће имати сентименталан вид“. Носиће наслов „Први човек“.

На тражење једног новинара да илустрира своју филозофску мисао, Ками је рекао:

— Кад бих је случајно имао, била би једноставно — оптимизам...

Његово литерарно образовање?

— Базирано је на грчкој култури.

А шта мисли о новинарству?

— То је користан посао и одлична школа у којој се може научити да се ствари кажу брзо и тачно.

СТАРОСТ ДОБИТНИКА НОБЕЛОВЕ НАГРАДЕ

Добитници Нобелове награде за физику много су млађи од добитника из медицинских наука. И не само то. Награђени медицински стручњаци су све старији, док се награде за физику додељују све млађим и млађим људима. Ово је резултат студије о 164 научника који су добили Нобелову награду почев од 1901, кад је први пут додељена, па до 1950 године.

Седам физичара добило је ову награду до 35 година старости. Само један медицински научник и један хемичар добили су је тако млади.

Супротно томе, десет научника из пољу медицине примило је Нобелову награду после 65 године старости, док су само два хемичара и један физичар били награђени у тако касним годинама живота.

Једини нобеловац на пољу медицине који је награђен пре 30 године живота јесте др Бантинг. Он је први употребио инсулин за лечење шећерне болести. Међутим, до тог доба старости 30% физичара и 10% хемичара публиковало је своје научне радове који су им доделили ову награду. Др Браг, физичар, и др Ричардс, хемичар, објавили су своје радове за које су награђени у 23 године живота.

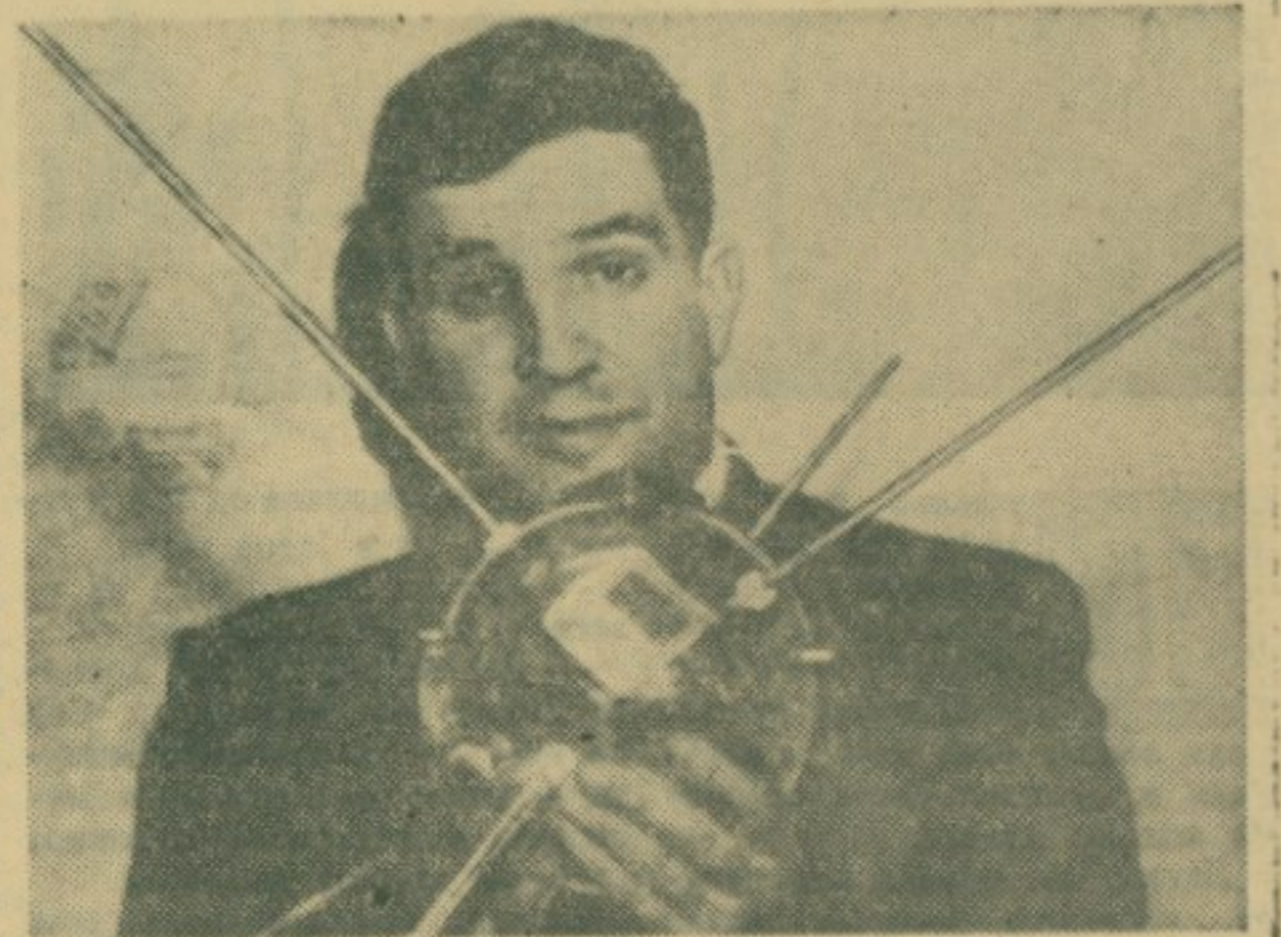
Просечна старост нобеловаца на пољу медицине у периоду 1901—1925 била је 38 година, док је у периоду 1925—1950 тај просек скочио на 43 године. Код физичара имамо сасвим супротан случај. Просечна старост у првом периоду била је код њих 34,5 године, док је у другом, 1925—1950, просек пао на свега 32 године.

НЕКАД И САД

Студент медицине, новинар, карикатуриста, конструктор балона и летач, романијер, фотограф, памфлетиста, сликар — све то је био Феликс Турнашон-Надар, једна од најзанимљивијих и најживописнијих личности Париза и Француске у 19 веку. Жил Верн, који је често у својим фантастичним романима само преносио на хартију маштања и снове својих пријатеља и познаника, описао је и његову личност. Ардан (анаграм од Надар), јунак Жил Верновог романа „Путевање на Месец“, чим је сазнао да неки амерички научник припрема ракету за пут на Ме-

сец, послао је овоме телеграм молећи га да му резервише једно место. „Тај човек је луд! Потпуно луд!“ — узвикнуо је научник. Исте те речи изговорили су Надарови пријатељи хиљаду пута. Јер, он је у животу хиљадама пута запањивао свет својим поступцима. Његов балон „Гигант“ и његови летови балоном, по мишљењу многих предузети само због тога да би он задовољио своју жељу „да се о њему прича“, заиста су изазивали сензације. Ипак, с једног од таквих летова Надар је донео у историји фотографије први снимак начињен из ваздуха (1856). Надару имамо да захвалимо и за први снимак начињен испод земље, при вештачкој светлости. У једном од Надарових балона Гамбета је напустио опседнути Париз. Ипак, Надара није гонили само жеља да се о њему прича: своје летове балоном предузео је и зато да новчано помогне покушаје да се начини „летница тежа од ваздуха“ — авион. Јер, он је био један од првих и најватренијих пионира авијације.

Амерички научник Роџер Истон с пробним вештачким Земљиним сателитом који, према предвиђењима, треба да буде избачен у ваздух у првој половини овог месеца.

Сваког минута 7.500 књига

Како пише ревија „Етид о-вјетик“, у СССР-у сваког минута излази испод штампарских машина 7.500 књига. Готово трећина тиража односи се на дела политичког, економског и социјалног карактера. Понаособ, дела из егзактних, природних и примењених наука претстављају 59 одсто свих објављених књига, према 20% у САД, 22% у Британији и 28% у Француској.

За последњих 40 година, у-

купан број разних издања дела Максима Горког премашио је 88 милиона примерака. На другом месту је Пушкин са 84 милиона, док је Толстој на трећем, са 40 милиона примерака. Што се тиче преводне књижевности, на првом месту су француски књижевници. Из њих долазе Американци, Енглези и Немци. Најпопуларнији страни писци у Совјетском Савезу су: Виктор Иго, Марк Твен, Балзак и Дикенс, па Кронин и Цвајг. Међутим, у последње време много се читају кинески аутори: за мање од четири године штампано је 20 милиона примерака њихових дела.

Електронска машина за сортирање писама

Једна електронска машина за сортирање писама, која није већа од обичне писаће машине и којом рукује само један човек, замениће у лондонским поштама досадање ручно сортирање, за које је био потребан знатно већи број особља.

Једна друга машина, с којом се још експериментише, јесте сепаратор за писма и пакете. Овај сепаратор пропушта таква писма која долазе покретном траком, а задржава и враћа пакетиће и пакете.

НЕПОЗНАТА РЕМБРАНТОВА СЛИКА

Процењујући слике на једне заоставштине, уметнички рестауратор Реџ Виндер открио је Рембрантово платно за које се досад није знало. Испитивања X-зрацима показала су да се у једном углу слике, испод наслага боје, налази Рембрантов потпис. То је, уствари, портрет Рембрантове жене Саскије, коју је уметник често сликао. Занимљиво је да је ова слика пре 50 година купљена за свега пет фунти стерлинга. Њена садашња вредност цени се на 50.000 фунти.

ЕЛАСТИЧНА ХАРТИЈА

Стручњаци једне фабрике хартије у Западној Вирџинији, у САД, усавршавајући производни процес, успели су да добију хартију која има довољно еластичности да може издржати велике притиске и развлачење. Она је првобитно била намењена изради торби које се неће цепати кад се напуне и носе. Међутим, предвиђа се да ће њена примена бити знатно шира. Поред осталог, употребљаваће се за израду цаква за цемент, вештачко ђубриво и брашно.

НАЈНОВИЈИ ПРОИЗВОДИ

- „Батериска“ лампа са радиоизотопом која даје светлост више година, без батерије или било каквог другог извора енергије.
- Електрична сијалица с гаранцијом трајања од пет година.
- Специјалне плочице од синтетичке гуме за подове, које ће бити у стању да издрже било коју температуру.
- Микроскоп који није већи од палца на ручи, за који се тврди да има капацитет обичног микроскопа.
- Челична машина за љуштење кромпира, коју покреће вода из кухињске чесме. Она истовремено љушти и пере кромпир.

РЕСТОРАН ЗА АУТОМОБИЛИСТЕ

Дон Никсон, Американцац, руководи једним чудним рестораном у Анахејму, у Калифорнији. Аутомобилисти који пролазе овуда поручују жељену храну телефоном у току саме возње. Храна се припрема помоћу микро-таласа, тако да се пиље испече за свега 30 секунди. Ресторан може да изда 27.000 obroka дневно.

ЛОНДОНСКА МАГЛА

Зимске магле често су појава у многим градовима на северној Земљиној полулопти, али нигде нису тако густе и дуготрајне као у Лондону, који је, просечно, педесет дана у години обавијен маглом. Године 1886, Лондон је био

у магли 86 дана. Мада је од септембра до фебруара магла обична појава — најчешћа је у новембру — Лондонци нису ње поштеђени чак ни лети. На слици се види чувена лондонска магла у — августу!

ШШШШ
ЧУВАР АВИОНА
WALT DISNEY

ПА ОВАЈ НЕМА ВЕЗЕ СА ЛЕТЕЊЕМ!
ЈАО, ВИДИ ГА...

ЧУДНО-ВАТО!
...САД БУ ДА ПОТЕРАМ ОВАЈ! АЛА РЕ МИКИ ДА СЕ ИЗНЕ-НАДИ!
ХЕЈ, НЕ!

ПАЗИ ГА САДА ГДЕ СЕ НАМЕСТИО!
ИЗЛАЗИ ОДМАХ НАПОЛЗЕ!
ДОБРО, ДЕ! ШТА СЕ УЗБУЂУЈЕТЕ? САМО ДА ПРОБАМ!

Само један човек на свету у стању је да исприча животни роман малог ескимског пса Лајке, чији је подвиг испунио дивљем и симпатијама срца свих људи на свету. То је руски научник коме је било поверено васпитавање кученца за његову изванредну мисију, који је даноноћно тренирао и привикавао Лајку на услове живота у којима се ниједан живи створ на земљи никад није налазио. Он је до последњег тренутка пратио откуцаје њеног срца у свемиру, слушао њен дах и следно ток крви у њеним жилама.

Пре три године научник је отишао у северни Сибир да у једном одгајивалишту паса одабере свога питомца. Лајка, која је тада имала тек три месеца, одушевила га је на први поглед. Повео ју је са собом на дуг пут и у својој лабораторији почео да је припрема с много пажње и нежности. Он је добро знао колику важност играју љубав и топлина у одгајивању паса.

Пуне три године човек је пераскидио био везан с псом. Недељама је привикавао Лајку да живи сама у потпуном мраку и тишини, заробљена у малом цилиндру сачном оном у сателиту. Учио ју је да дише споро, да никад не

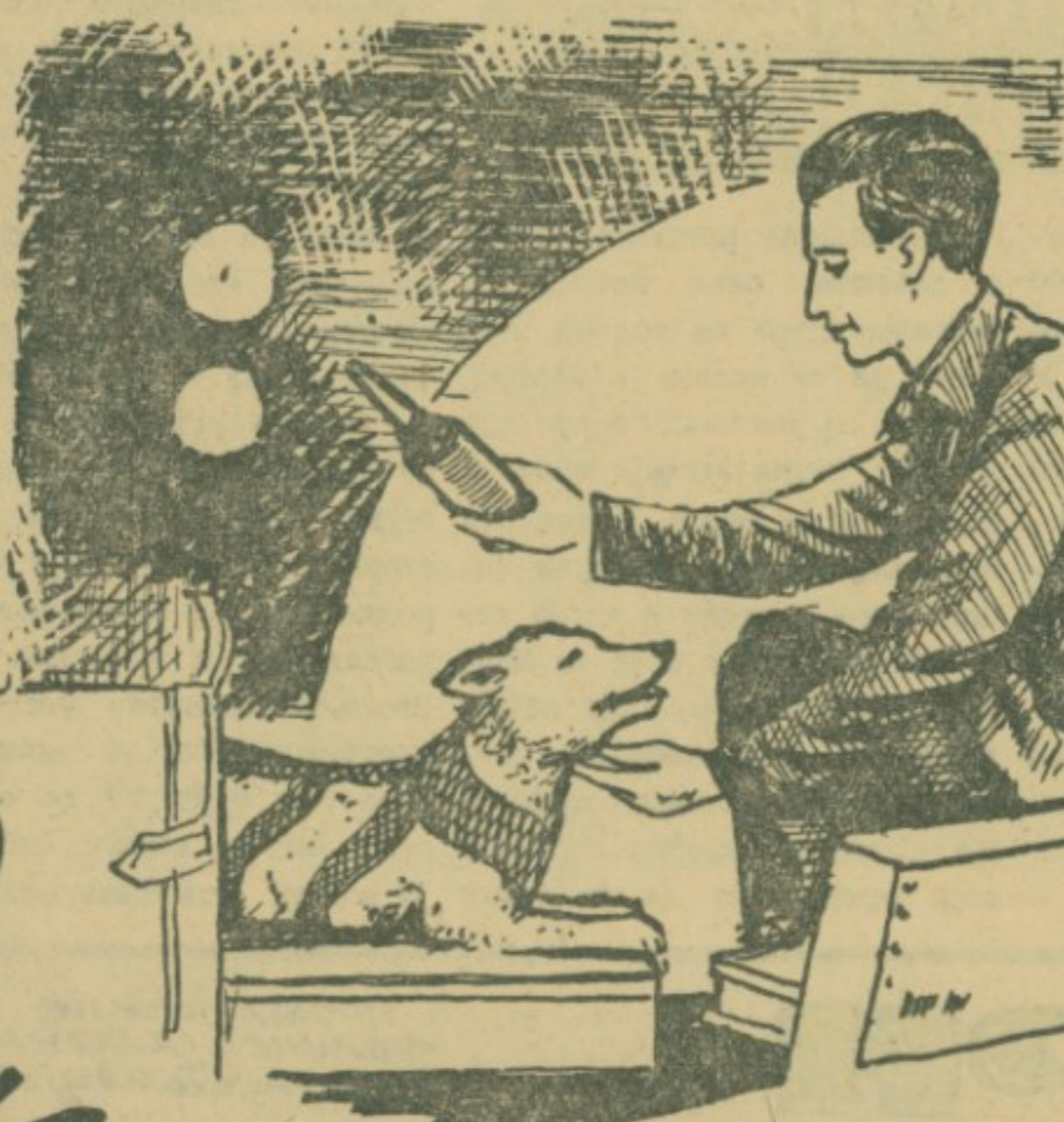
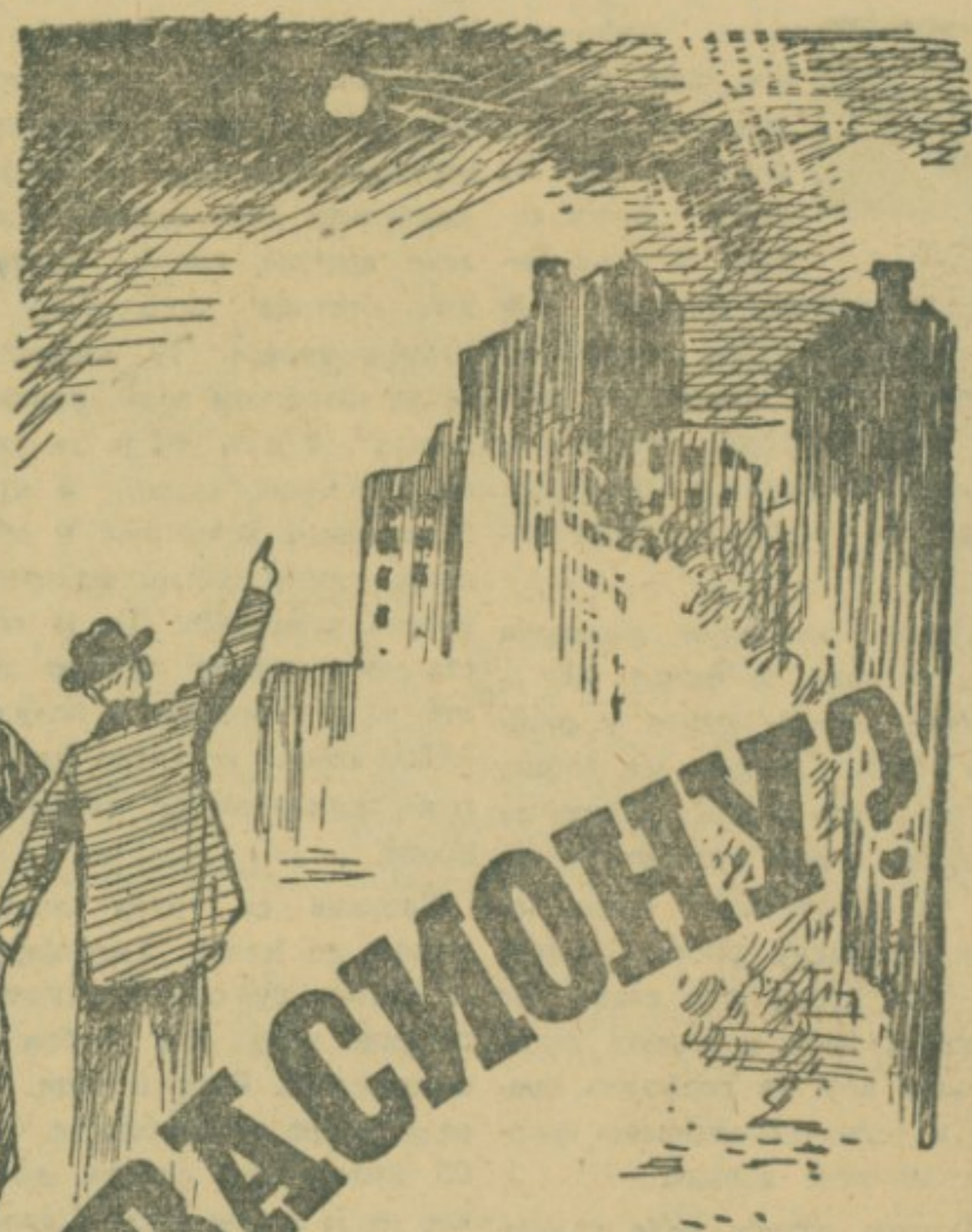
следних искушења пред велики пут, Лајка је са својим газдом отишла на село. Преостало време свог живота на Земљи провела је сама с њим. Никада мало пseto није било тако срећно. То су били можда једини дами потпуне и непомућене радости, игре и разоноде у његовом животу. Али, и томе је дошао крај. Једног дана, њих двоје се поново упутило у лабораторију. Тамо су Лајку цео један дан прегледали највећи совјетски научници.

Затим ју је њен газда однео на једну велику пољану. Била је ноћ. Нежно је миловао њену коврцаву главу и дуго јој шаптао на уво, као што је то увек чинио пре но што ће је затворити у потпуни мрак чудног боравишта

исхрану. Годину дана пре њеног одласка дата јој је на пробу „васионска храна“: екстракт меса, зелено поврће, со и шећер, све с додатком витамина. То се показало као изванредно богата и потпуна храна, која ће псу улити потребну енергију да поднесе све тегобе путовања а да не полуди. Нормално живо биће не може дуго да издржи у потпуном мраку и тишини. Динаља животиња затворена као Лајка не би издржала дуже од три дана, после чега би полудела, а после недељу дана би угинула. Неприпремљена домаћа животиња могла би издржати десет дана, а човек би у таквим условима једва могао да остане 24 сата. Експерименти с канадским пилотима показали су да најиздр

Било је такође потребно обезбедити првог васионског путника од евентуалног напада прождрљивости, који би довео до уништења целокупне резерве хране већ у току првог дана. У ту сврху Лајка је дресирана да једе само кад звонци одређено звонце. То звонце је, као у вагон-ресторану, звонило у Лајкиној интерпланетарној кабини сваки пут кад је наука сматрала да она треба да осети глад.

Захваљујући маси за кисеоник, која је била обезбедена довољном резервом гаса под притиском, Лајка је мо

Како су ЛАЈКУ СПРЕМАЛИ ЗА ПУТ У ВАСИОНУ?

губи главу, да се не отима из својих веза, да подноси маску за кисеоник. Много пута летели су заједно авионом, пикирајући с висине од више хиљада метара, како би се пас привикао на стање кад се престаје осећати сопствена тежина.

У два маха Лајка је у великим ракетама летела неколико стотина километара високо. Затим је цилиндар с мучицама стављен у једну малу реактивну локомотиву, која је по шинама, готово из веста, кренула брзином од 500 километара на сат, а затим исто тако нагло стала. То је чинио да би се Лајка привикала на нагла убрзавања и успоравања.

Што је Лајка бивала старија, то су експерименти постали тежи: остајала је све дуже у свом цилиндру, подносила је све већа убрзања. Пет недеља пре великог дана приступило се „генералној проби“: пseto је унапред прокивело своје путовање око Земље у свим његовим појединостима. Налазећи се у свом цилиндру, оно је помоћу центрифугалног апарата изложено ужасавалим убрзањима, а потом је петнаест дана остало везано у потпуном мраку. Лајка је испунила све што се од ње очекивало. Она је чак поднела и жестоко успоравања које је можда, једног дана, требало да означи почетак њеног повратка на Земљу.

После тих петнаест дана по-

које јој је судбина доделила. Лајка је сама ушла у свој пространи цилиндар. Затим јој је још једанпут, дуго, врло дуго, њен најбољи пријатељ чешкао главу тамо где њој највише боли. Било је то последњи пут. А онда је мирно сео пред отворена врата цилиндра, као што је то увек чинио, да би она знала да је воли и да очекује њен повратак.

Научни сарадници су тада херметички затворили Лајкино васионску кабину и сместили је у последњи спрат ракете, који је затим једна снажна дизалица подигла и причврстила за прва два спрата, који су већ стајали у праву. Последње припреме су убрзано довршене и проверене су количине горива.

У Лајкиној кабини све је било припремљено с највећом пажњом. Гомила проблема морала је бити унапред решена: не само издржљивост пса према убрзањима, већ и његова исхрана, снабдевање кисеоником, аутоматско регулисање топлоте на страховито ниским и високим температурама, степен влажности ваздуха у кабини, тренутак повратка, итд.

Онога дана кад су научници били сигурни да ће Лајка преживети старт, било је потребно организовати њену

жљивији од њих нису могли да поднесу потпуни мрак и тишину дуже од 20 часова. После тога времена почињали су да урлају од страха да ће полудети. Да би спасли Лајку од таквих искушења, совјетски научници су у кабини поставили знак који ће је потсећати на присуство људи: лампу која се с времена на време пали и гаси.

Кад је питање Лајкине хране решено, требало је наћи најпогоднији начин за њено узимање. Храна није могла бити стављена у обичан суд, јер би се из њега просула и лебдела би по целој кабини због отсуства теже. Вода би се распрела у милионе капљица и облачила би зидове просторије, а не би ни најмање ублажила жеђ пса. Лајка се није могла хранити ни на цуцлу, јер у кабини нема атмосферског притиска, тако да би она узалуд покушавала да ухвати храну или ма каква сок. Па ипак, употребљена је баш цуцла, али је у унутрашњости бочне, помоћу нарочите капсуле ваздуха, морао да се створи вештачки притисак. Кад Лајка зажели да једе, треба само да угризе крај цуцле који се завршава у маси на њеној глави. Тада се врх цуцле отвори и компримирани ваздух убриза јој храну у уста.

га да дише сасвим нормално. Да би штедела кисеоник, научена је на успорен ритам дисања, а дресирана је исто тако да се служи нарочитом бочом за надисање угљен-диоксида, одакле се он редовно и аутоматски евакуисао.

У таквим условима, Лајка је кренула на прво васионско путовање од постанка света. У тренутку кад се ракета дигла са Земље, она се осећала као да је тешка неколико тона. Језик јој је био залепљен за зубе као да је од олова. Чинило јој се да јој неко кид образе, ломи и меље тело, притиска свом снагом њене слабе удове. Затим је почело да јој се врти у глави: то је позната црна завеса која замагљује вид чак и најотпорнијим пилотима надзвучних авиона. Због тога Лајка, уствари, није ни осетила прави тренутак кад је престала да види и кад је утонула у ноћ првог васионског путовања.

Убрзо су тегобе престале и Лајка је чула само заглашено урлање реактора који су отишли васионски брод Земљи тежи, брзином од три километра у секунду. Мала је кабина с највећом пажњом обложена, да би се неутралисала убиствена дарма, хука мотора била је застрашујућа, болна и продорна преко сваке мере. Да је човек изложен таквој дарми на удаљености од 300 метара, његове бубње опне би преле и он би убрзо

се може замислити. Окрећући се око своје осовине у готово потпуно празном простору, сателит је светлцао на сунцу, описујући око Земље елипсасте путање, и никаква сила није више била у стању да га заустави. За то време песанице је у својој кабини било парализовано, слепо и опијено.

Кад је Лајка почела долазити к себи, чинило јој се да је од те васионске тишине обузвима страх. Па ипак, она је помоћу оскудних средстава која су јој стајала на располагању почела да испитује средину у којој се налази. Прво је била изненађена чудним мирисом: њене поздраве, мало наговеле кисеоником, осећале су мирис каучука и пластичних материја. Покушала је да се мало размрда, али је могла да покрене само реп и уши и да зева. Била је заробљена у скафандру од гуменог платна који је чврсто притискивао њено тело и главне чворове кротока: на врату, шапмама и на више места на кичми. Штавише, била је свих страна опасана кабловима: помоћу једних је била везана, други су спајали електроде постављене на њеној глави, срцу и артеријама са електронским инструментима који, преко емисионе станице, непрестано шаљу извештаје лабораторији негде крај Каспског Језера о њеном душевном стању, дисању, откуцајима срца и кротоку.

За науку би било од велике користи да се Лајка жива спустила на Земљу. Научници би добили драгоцене податке о утицају космичких зракова на њен организам. Испитивали би не само њу, већ и њено допунско потомство, проучавајући на њему дејство космичког зрачења које је издржала Лајка за време свог пута у васиону.

За утеку љубитељима паса, може послужити податак да Лајка ниједног тренутка није знала да се налази у ракети, а још мање у васиону. Она није могла претпоставити да је напустила Земљу и чврсто је веровала да се и даље налази у родном Сибиру, где добри научник врши с њом чудне експерименте и пред вратима њене кабине мирно очекује да се оконча њен боравак у мраку. Да није веровала да се њен газда налази на свега неколико метара од ње и да се брине за њену судбину, Лајка би свакако полудела од страха, тишине и усамљености.

увиру. Срећом, вибрације од којих су зидови Лајкине кабине подрхтавали као лист хартије на ветру постале су све тише и убрзо су нестале. За мање од два минута, Лајка се попела на висину од 200 километара и проређени ваздух више није преносио звучне вибрације.

Неочекивано, дошло је до другог снажнијег потреса. Из стања тренутне обамрлости Лајку је пробудила страховита хладноћа, која ју је потсећала на њен родни Сибир. У кабини је било 20 степени испод нуле. Срећом, хладноћа је убрзо ублажена приливом топлог ваздуха из апарата за аутоматско регулисање температуре. Приликом другог потреса, Лајкина глава се поновно снажно прилепила за душек, а неподвижно шиптање парало јој је уши. У том тренутку откочила се прва ракета-мати, а мотор друге ракете дао је ново убрзање васионском броду, који је наставио свој пут ка звездама брзином од шест километара у секунду.

Приликом треће експлозије, Лајка замало није угинула. Хемиско пуњење експлодирало је између другог и трећег спрата ракете, у непосредној близини Лајкине кабине. У том тренутку сателит је достигао највећу брзину и почео да кружи око Земље са 32.000 километара на сат. Лајка није чула експлозију. Само ју је нека невидљива сила још јаче приљубила уз душек, приковала јој језик за зубе, изврнула очи у глави и одузела јој свест.

Пробудила се мислећи да сања. Лебдела је у својим везама, а трећи спрат вештачког сателита, загрејан до белог уснијања услед трећа с проређеним ваздушним честицама, постао је најтиши кутак који

Упркос непрестаној, али спорог, продирања цивилизације међу Лапонце, „људи севера“ и даље живе врло тешким животом, који готово искључиво зависи од ирваса. Ове животиње претстављају благодет бескрајних, беспутних снежних простора на домаку поларног појаса.

Ирвас Лапонцима замењује коња, говече и свињу. Он је једина теглећа марва у овим крајевима. Од њега се добија млеко, месо и кожа. Овуда се данима може путовати а да се не сретне живе душе. Једину промену уноси бескрајна јата птица што сваки час замирише небо и велика стада ирваса која се слободно крећу и често неочекивано искрсну из неке долине.

Готово преко целе године ирваси се налазе у слободи. Има их три врсте: припитомљени, полуприпитомљени и дивљи. Ови последњи претстављају резерву из које Лапонци обнављају своја стада. Домаћи ирваси дају млеко и месо и вуку саонице. Месо се суши на ветру и сунцу, па се чува за зиму, кад престаје риболов. Грубо уштављена ирвасова кожа претставља изванредан покривач, а од ње се шију и одела, праве ципеле и одличне чизме. Ни рогови се не бацају. Обрађени, они претстављају артикар који туристи много траже.

Два пута годишње, у мају

А МЕЋУТИМ...

Париски салони лепоте при свајају за себе изум манирања и бојења noktију.

У Лондонском историском музеју налази се мумија једне Египћанке на чијим се noktима руку и ногу све до данас сачувала боја. Мумија је стара преко 4.000 година.

БРЗА ДИЈАГНОЗА

Московски зубни лекари служе се једним сасвим новим начином за откривање квара на зубима. Помоћу две електроде, шаље се врло слаба струја у сваки зуб. Према реакцији нерва одмах се може знати да ли је зуб здрав или болестан.

ПРЕТЕЧА ДАНАШЊИХ ПОЗОРИШТА

За најстарије позориште, односно позоришну зграду данашњег типа сматра се Театро

Олимпико у италијанском граду Виченци. Њена изградња завршена је 1582 године.

**ДВА ПУТА ГОДИШЊЕ
100 ЛАПОНАЦА
ХВАТА 18.000 ИРВАСА**

тим их у зору сатерују у узану долину дугу 200 до 300 метара, која се завршава пространом, ограђеним парком. У његовом средишту може да се смести 18.000 до 20.000 животиња. Овуда наоколо подигнути су мали забрани појединих сопственика, који су ходицима спојени са централним делом парка. Сатеривање дивљих и полудивљих животиња у парк претставља најсложенији део ове замашне операције.

Преплашени крицима доваца и лавском паса, ирваси се безглаво сјуре ка долини. Кад осете да се налазе у клопки, захвата их паника. Уз претеће мучање, челни застају и покушавају да се врате. Неискусни младунци се као махнити бацају лево и десно и често пину. Тешко ловци који се нађе у оваквом метежу! Он остаје здобљен под копитима хиљада изнебуљених животиња. Снажни и крупни мушјаци који покушавају да се врате

и умакну из клопке обично долазе у сукоб са онима који нивлаве. Тада се замећу неопходни двобоји међу преплашеним и љутим животињама, које својим огромним роговима непоштедно кицну једне на друге.

У таквом хаосу, једино је Лапонац у стању да сачува хладнокрвност. Да би завели ред, ловци прибегавају старом лукавству: они доводе једног домаћег ирваса, о чијем врату висок огромна клеветуша јасног звука. И где чува! Дивље и помахнитале животиње нагло се смирују и послушно иду за својим „цивилизованим“ сабратором. Река од 18.000 ирваса слива се у централни тор, где комешање траје још око пола часа. Животиње трче још неко време у круг, а онда се заморе и примире. Тада најсмелији ловци ступају у арену, сред опасних рогова и кошца. Ирваси се поново ускомешају, а неки чак хоће и да јуришају на људе. Али, зачудо, да ли из страха или због своје благородности, ове животиње које изгледа да не воле крв у последњем тренутку устуну и виртуозним скоком, извијајући тело или бацајући се о неко дрво или на земљу, избегавају жртву. Ова фаза операције

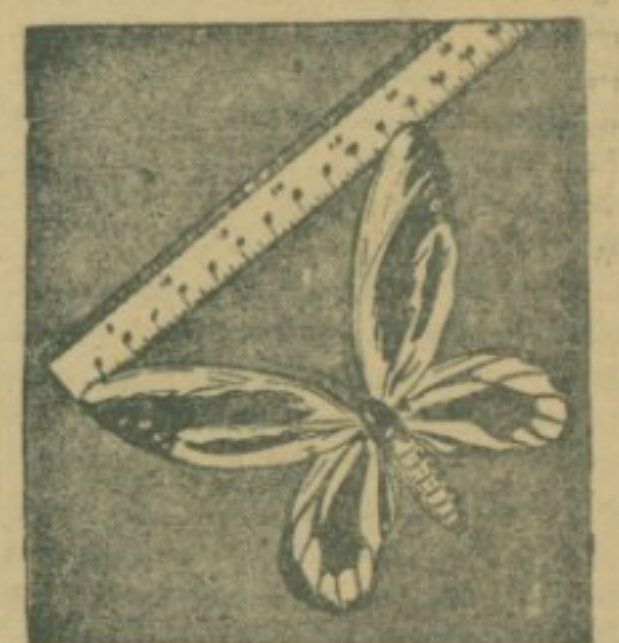
претставља за ловце свакако једну од најтежих проба животиња.

Затим се отварају торови малих приватних паркова, у којима жене и берке сопственика чекају своје ирвасе. Већ на даљине Лапонац препознаје свој жиг и хвата ирваса ланеним или кожном ласом. Ласо се набацује животињи на рогове, неки пут и на ногу. Ухваћена животиња отима се очајнички, али Лапонац, снагом својих мишица, успева да је одвуче у тор, где треба што пре да јој скине стврдути и замрзнути ласо, како се животиња не би озледела, или чак и угушила. Јер, не треба заборавити, температура у овим крајевима зими се ретко пење изнад минус 30 степени. Затим сваки сопственик младунцима који иду за родитељима удара жиг.

Често се дешава да ласо погрешно склизне на рогове тужег ирваса. Али, код Лапонаца нема краће. Сваки добро познаје свој жиг и одмах ослобађа туђу животињу и упућује је сопственику. Операција маркирања траје два до три дана. За то време се врло мало спава. Кад се посао заврши и одвоје животиње за припитомљавање, остаје се пуштају на слободу, до следећег маркирања у месецу мају. Тада се Лапонци, преморени и промрзали, увлаче у своје топла перјане вреће увијена у крпа од ирваса и утоку у дубок сан, уорад бел, ледено пустиње...

ЛЕПТИР-ПТИЦА

Највећи лептир на свету живи на Новој Гвинеји. Зову га лептир с птицијим крилима, а научно име му је *Troides*

Alexandrae. Женка ове врсте лептира има распон крила од 30,5 сантиметара.

ЖЕНЕ БОЉЕ ПАМТЕ

Леона Тилер, психолог са универзитета у Орегону, објавила је резултате својих испитивања о памћењу жена и мушкарца. Према њеним налазима, памћење жена је зваљно боље од памћења мушкараца, који брже заборављају оно што су једном чули или прочитали.

ОПРАВДАН РАЗЛОГ

Нека Мерилин Дилман из Индијанополиса, у САД, добила је развод брака доказавши да је њен муж пратио готово све рвачке мечеве на телевизији и после на њој увећабаво разне прифове.

НАЈКАЛОРИЧНИЈА ХРАНА

У нормалној људској исхрани највећу калориску вредност има маргарин, са својих 720 калорија на сто грама, што је четири пута више него код бу-

тера. Најнижу калориску вредност има сиров краставац, који даје свега 12 калорија на 100 грама.

ПЕРИ

ПРЕМА ПРИЧИ ФЕЛИКСА САЛТЕНА АУТОРА „БАНДИЈА“

ЧИТАВО СРЦЕ ДИВЉОШИНЕ ПРЕТВОРИЛО СЕ У ЈЕДНУ ВЕЛИКУ ШКОЛУ. ДОК СЕ ОТАЦ ДАБАРДАО НА ОБАРАЊЕ ВЕЛИКОГ СТАБЛА, ЊЕГОВ СИН, УКИ СЕ ТОЈ ВЕШТИНИ НА МАЛОМ...

ПОД БУДНОМ ПАЊЊОМ МАЈКЕ, МАЛЕ КУНЕ ЗЛАТКЕ ИЗ ШУПЉЕГ СТАБЛА ПОНАВЉАЈУ НАУЧЕНУ ЛЕКЦИЈУ О ВЕШТИНИ БРЗОГ НАПАДА...

У ОАЗИНИ ДИВЉЕ МАЈКЕ, ДАНАШЊА ЛЕКЦИЈА ГЛАСИ: ЛЕЖАТИ МИРНО, ЧЕКАТИ... И СКОЧИТИ НА ПЛЕН!

ЗА НАШУ ПЕРИ, ВРЕМЕ УЧЕЊА ЈЕ ВРЕМЕ ЗА ИГРУ... СА СВАКИМ КО ВОДИ ЗАБАВУ... И УЗУ!

МАЈКА ЈЕ ЈУРНУЛА ДА ЗАШТИТИ СВОЈЕ ПТИЦЕ. ОНА ЗНА ДА ПЕРИ И КРЗНО НЕ СПАДАЈУ ЗАЈЕДНО.

ОХ... МОЖДА ЈЕ У ПРАВО... ЗАТО ПЕРИ ОДЛАЗИ ДА НАЂЕ НЕКОГ ИЗ СВОГ РОДА.

ЧЕК' ДА ВИДИМО... ИМА ЛИ КОГА НА ДОЊОЈ ГРАНИ?

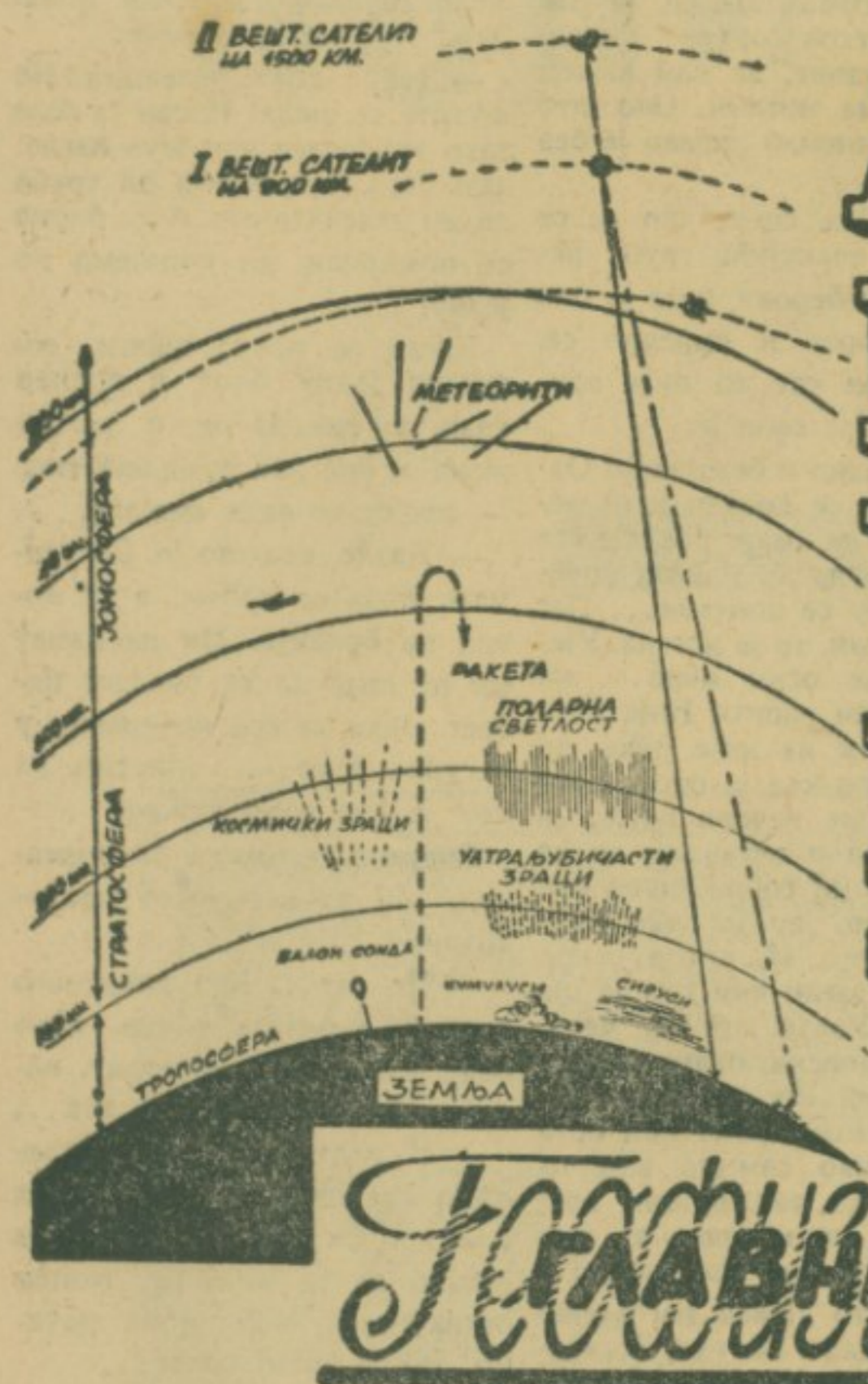

Ууу!...

И ПЕРИ СЕ, ДОДУШЕ НЕОЗЛЕЂЕНА, НАШЛА У СТРАШНОМ ДОЊЕМ СВЕТУ, КОГА СЕ ТОЛИКО БОЈАЛА...

КАКВЕ ЛИ ЈЕ АВАНТУРЕ ЧЕКАЈУ... НАСТАВИЋЕ СЕ

ДЕСЕТ

Десять главных вопросов

- 5) Како се температура и притисак мењају у односу на висину?
- 6) Каква зрачења постоје у вишим слојевима атмосфере?
- 7) Која сунчана честице проузрокују поларну светлост?
- 8) Да ли се проценат угљеника повећава с висином?
- 9) Какве су врсте велика струјања у атмосфери?
- 10) Где су границе озонског слоја?

Као што је делимично већ познато, кад геофизичари проучавају нашу планету они је не одвајају од њеног гасовитог омотача.

Цела атмосфера, омотач који окружује Земљу, дели се на три главна слоја: тропосферу, стратосферу и јоносферу. Најмање је до данас испитан најнижи део атмосфере.

Најнижи атмосферски слој зове се тропосфера. У њој, уколико се иде у вис температура све више опада. Горња граница ове области зависи од географске ширине и метеоролошких услова. Који пут се налази на двадесетак километара од Земље, а температура

позната, о њој се често говорило приликом многобројних одашљивања балона у циљу научних испитивања. Она садржи отприлике 20 одсто атмосферске масе и сачињава два одсто од њеног укупног простора. У њој, с повећањем висине, температура се не смањује, већ углавном показује сталност.

Тамо где температура почиње да расте налази се почетна граница јоносфере. Идући даље вис, налази се на значајна отступања у температури у разна доба дана или године.

На висини између 50 и 100 километара од Земље може се наћи на блиставе облаке које образују ледени кристали. Међутим, на висини од 300 километара влада температура од 1000 Целзијевих степени, па чак и више.

Човеку су ова знања дуга била непозната. Сама јоносфера откривена је тек онда кад се сазнало за температуру која влада у тим висинама. Као што сама реч каже, јоносфера је део атмосфере који је необично богат јонима, то јест разложеним молекулама. Због присуства слободних електрона, јоносфера је врло добар спроводник електрицитета.

Занимљиво је да је релативно доста давно, крајем прошлог столећа, научник Балфур Стјуарт чиставно теорију о неким променљивостима земљиног магнетизма, која је претпостављала постојање једног таквог спроводног слоја у високој атмосфери. Тек касније, 1925 године, Стјуартова теорија била је проверена.

Испитивање горњих слојева атмосфере, оних до хиљаду километара висине, није било могуће све до недавно. Балон-сонде могу да се пењу само до 30 километара, а помоћу ракета на млазину погон нису добијени нарочити резултати, мада су оне продрале знатно даље. Ваља напоменути да су све ракете које су употребљаване у ове сврхе до почетка геофизичке године

провеле у јоносфери укупно — два сата!

Досад је, у оквиру Међународне геофизичке године, постављено на стотину сондажних станица за испитивање високих слојева атмосфере. Један од најглавнијих начина овог испитивања састоји се у одашљивању радиоелектричних таласа у јоносфери, који се,

одбијени, враћају на Земљу. Међутим, продор два совјетска вештачка сателита у горњи део Земљиног омотача, значајнији је од свега што је досад техника могла да пружи. Добрији резултати свакако ће бити огроман допринос науци, али и даље остају многа питања на која треба дати одговор.

Ходници рудника гујачки 110 км

Најдубљи рудник на свету налази се у Индији. То је златни мајдан Колар. У грађењу забележена. Па ипак, из ових топлих тунела извађено је за последње 83 године близу хиљаду тона злата.

За овај рудник знало се још пре више од десет деценија, кад су људи примитивним справама ваљали кварц, у коме је било злато. И сада се, као и онда злато налази у кварцу. На први поглед, никад се не би рекло да ту има злата. Да се стене не би одроњавале, наместо извађеног кварца стављају се комади гранита. Готово сваког месеца, у мајдан се уноси око 5.000 тона гранита за попуњавање шупљина.

дну овог рудника влада температура од око 65 Целзијевих степени, а то је највећа температура која је у рудницима забележена. Па ипак, из ових топлих тунела извађено је за последње 83 године близу хиљаду тона злата.

За овај рудник знало се још пре више од десет деценија, кад су људи примитивним справама ваљали кварц, у коме је било злато. И сада се, као и онда злато налази у кварцу. На први поглед, никад се не би рекло да ту има злата. Да се стене не би одроњавале, наместо извађеног кварца стављају се комади гранита. Готово сваког месеца, у мајдан се уноси око 5.000 тона гранита за попуњавање шупљина.

ДА ЛИ ЋЕ БИТИ РЕШЕНА ТАЈНА МОРСКИХ ДУБИНА?

У бродоградилитима у Трсту, према замисли професора Пикара, граде се специјалне подморнице за испитивање океанских дубина. Овим подморницама моћи ће се ићи у дубину до 3.500 метара. У току Међународне геофизичке године, серија од петнаест оваквих подморница испитиваће Средоземно Море дуж италијанске обале. Ову експедицију водиће син професора Пикара, а у њој ће учествовати научници разних специјалности. У почетку ће се испитивати углавном подморски кањони, ради упознавања с дубинским струјањима. Помоћу разних апарата, проучаваће се наслага на дну мора, мерити температура воде на разним местима и ослушкивати гласови морских становника и разни други подводни звуци.

Подморнице се граде тако да ће се кретати ка нека врста балона кроз воду, прилично малом брзином. Кабина за посматрање је допастог облика, с јаким прозорима од плексигласа, како би издржали велике притиске. Снабдевене су снажним рефлекторима за посматрање и снимање морског дна.

Налазимо се на почетку ере вештачких земљиних сателита. Прва два совјетска спутника послала су свакако занимљива обавештења, која ћемо пре или касније сазнати. Али, тиме посао неће бити завршен. Ево десет главних питања која се односе на атмосферу наше Земље

- 1) Какав утицај врше на Земљу космички зраци?
- 2) Која количина космичких тела, метеорита, доспева у атмосферу?
- 3) Са којих страна ваване долазе загонетни радно-таласи?
- 4) Како сунчани зраци врше јонизацију атмосфере?

на тој висини може да се спусти до минус 80 Целзијевих степени.

Тропосфера, која садржи више од три четвртине атмосферског ваздуха, средиште је свих метеоролошких збивања. Она је предмет врло опсежних проучавања у садашњој Међународној геофизичкој години.

Стратосфера је слој изнад тропосфере. Иако није много

Упркос свим забранама...

Има већ шест година како је, готово у читавом свету, покренута кампања против пушења као узрочника рака на плућима. Не прође ни месец дана а да научници не објаве бар један чланак — опомену о вези која постоји између пушења и ове тешке и подмукле болести. Па ипак, сва њихова настојања да страсне пушаче наведу бар на то да смање број цигарета остала су и остају без резултата.

Слично стање влада у свим земљама на свету. Људи упорно пуше, не обазирјући се на опасност које пушење може донети. Али, како се може очекивати да ће помоћи опомене и савети кад нису помогле ни најдрастичније казне којима су, током историје, пушачи били кажњавани.

У Турској, на пример, где Коран забрањује пушење, прекршитељима ове забране провлачили су луле кроз ноздрве, а затим би их посадили на магне и тако проводили кроз град. У борби против пушача најдаље су отишли султан Осман и Мурат IV, по чијој су их наредби јавно бичевали. Многи пушачи изгубили су због те своје страсти чак и живот.

По једном кинеском указу из 1638 године, онеме ко би био ухваћен да тргује дуваном одрубљивана је глава.

Боља судбина није чекала ни пушаче у Русији. Кажу да је цар Иван Грозни пушачима отсецао носеве, а цар Алексеј прогонио их у Сибир, па их чак кажњавао и смрћу.

Крајем 18 века, полиција у Бечу добила је наређење да пуца на сваког кога би ухватила да пуши.

У Ердељу је, око 1688, сваки онај који је гајно дуван морао рачунати, ако га открију, с конфискацијом читаве имовине, а онај који би био ухваћен

како пуши да ће изгубити главу.

У време енглеског владара Хенрика VIII пушачи су кажњавани бичевањем, док се Јелисавета I задовољавала јавним спаљивањем лула, дувања и дуванских кутија одузетих од пушача. Јакоб I кажњавао је племиће-пушаче на тај начин што би им ошишао косу, браду и бркове.

Али људи су, упркос свему, и даље пушили...

Дуван је, као што је познато, донет у Европу из Америке пред крај 15 века. Староседеоци Америке пушили су од најранијих времена, па су чак веровали да се дуваном сладе и њихови богови. Припадници старог народа Маја могли су ноћу сатима да седе и да гледају према небеском своду само да би угледали какву звезду падалицу. Наиме, они су веровали да су те звезде жеравица коју њихови богови отресају с врха својих запаљених цигарета. Богови племена Маја — као што и врлички богови — нису палили цигарете на обичном пламену. Кад би им се приустило, они би пустили муње и на њих припаливали цигарете. Уколико је бог Банам с већом снагом издисао дувански дим, утолико је преко њихових поља дувао јачи ветар. Кад би се богу кише Тлаолоку учинило да је довољно напонило поља, припадно би своју цигарету и димом који би издисао растерво би турне облаке, па би сунце опет засјало...

тата. Штавише, број пушача и количине цигарета које они попуше расту из године у годину. Позната енглеска фирма за израду дуванских прерађевина „Империјал тобако“ исплатила је 1955 на име надница милион фунти стерлинга више но у 1954 години, што значи да је повећала своју производњу и да је морала да упосли више радника.

У Америци, у почетку кампање против пушења, страх од рака на плућима изазвао је нагли пад потрошње цигарета. Али, то није трајало ни годину дана: године 1954 у Сједињеним Америчким Државама било је попушено 414 милиона цигарета.

Просечна породица у Данској даје осмину својих месечних прихода на дуван. Данци попуше четири милиона цигарета годишње, што значи 900 комада по особи, рачунајући ту и одојчад и старце. Године 1938 Данци су пушили упола мање — свега два милиона цигарета годишње.

СКУПА РЕКЛАМА

Енглеске фабрике бисквита приредиле су за децу такмичење у проналажењу грешака у паковању. Од 64 награђена учесника, осам их је, као специјалну награду добило дозволу да у највећој лондонској трговини играчака узму што им срце жели. А те жеље биле су такве да су запрепастиле приредиваче. Једна десетогодишња девојчица потражила је право комплетној гарнитурџ за голф, а од ње две године млађи дечак сагибао се под теретом монтажне кућице у виду замка. Ајк, све је надмашила рифокоса Сил Редфор, којој је тек пет година. Најпре је присвојила највећа колиџа за лутку која су се могла наћи, а затим је у њих стала да трпа: лутке и кућице за њих, животиње од штофа, минијатурни намештај, машиницу за прање и шећерне рублиња за лутке, кутују с бојицама и још мноштво других играчака. Кад је звук звона објавио да је протекло десет минута, колико је времена деци било дато за бирање, хитро је своје плену прикључила још једног слона. Ова реклама стајала је приредиваче око два и по милиона динара, уместо 400.000 колико су били предвидели.

СЛИКАР ПРИРОДЕ

Џон Џејмс Одибон, човек који је посветио свој живот проучавању, чувању и сликању животињског царства, рођен је на Хаитима, 1785. Отац му је био Француз, поморски капетан и плантажер, па није чудо што је сина, 1789 године, послао у Француску у једну поморску школу. Међутим, млади Одибон није гајио велику љубав према мору.

Године 1803 вратио се у Сједињене Државе, на очеву фарму у близини Филаделфије. Младић је просто очарала природа овог краја и мноштво разних животиња. Он је у Француској био развио свој природни дар за сликање — био је чак ученик чувеног Давида — па му се овде пружио прилика да црта разне врсте птица.

Одибон је ускоро почео да се бави научним експериментима. Године 1804, он је на ноге неколико вивака који су се били тек излегли привезао мале сребрне кончиће. Намера му је била да сазна нешто више о миграцијама птица. Идућег пролећа, међу вивцима који су се вратили, пронашао је два с кончићем на нози.

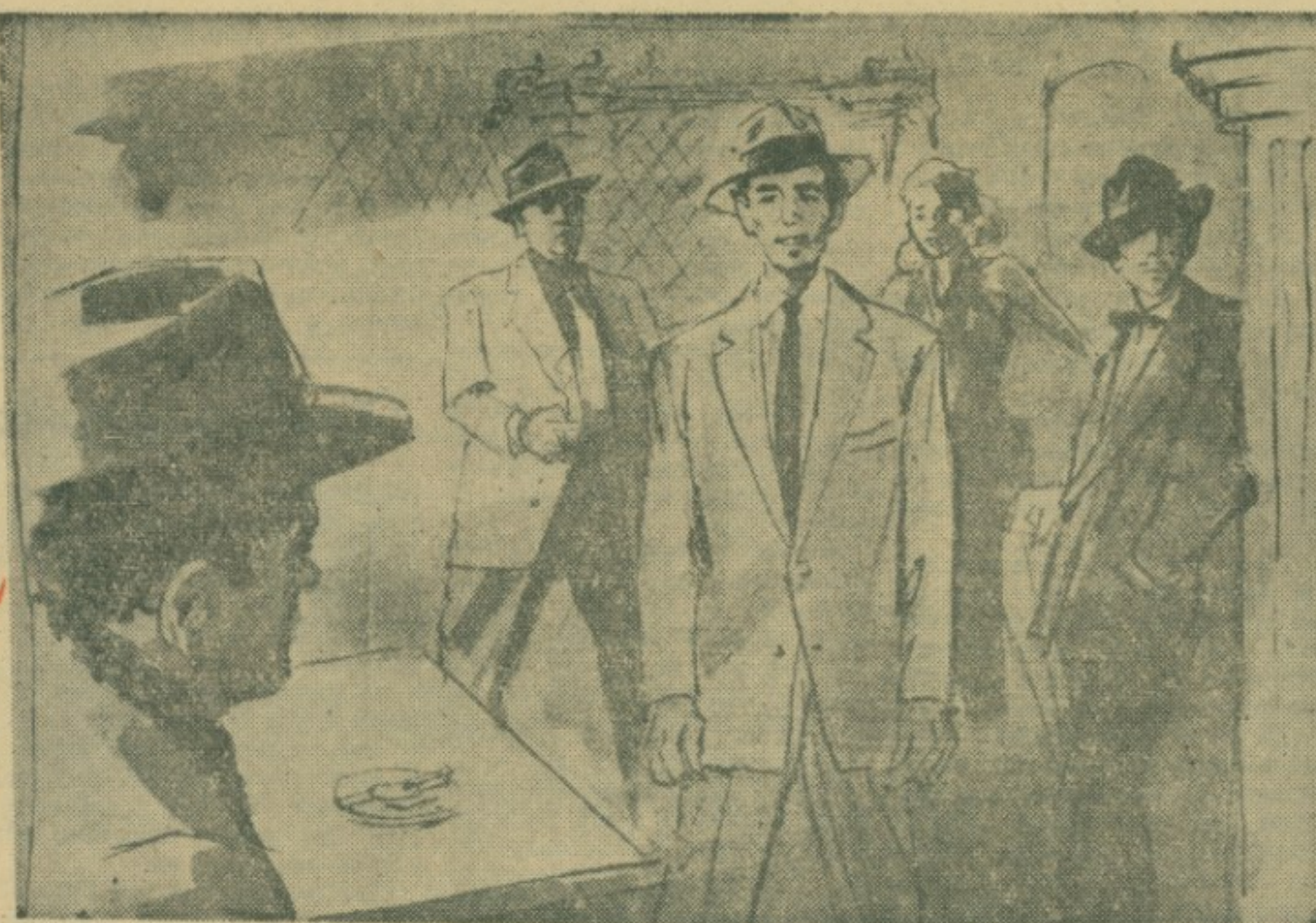
Годину дана касније Одибон се оженио. Напустио је фарму и прешао у Њујорк, да окуша срећу у трговини. Али, убрзо је схватио да за њега постоји само један циљ у животу: сликање и проучавање птица. Зато се преселио у Кентаки, где је отворио млин, од кога се његова породица издржавала, док је он сликао. Међутим, Одибон није био створен за послове. О млину није волео водити рачуна, па је најзад морао да га затвори.

Његова увек одана жена пружила му је тада пуну подршку. Да би он могао да се потпуно посвети својој уметности и проучавању птица, она се за послала, како би издржавала породицу. За то време, наоружан сликарским прибором, Одибон је одлазио у дивљину, у коју је мало људи било продрло. Мада је понекад данима тамо остајао, није био редалак случај да је и без хране полазио на пут.

Одибон је хиљаде миља пропутовао на коњу кроз мочваре, ливаде и густе шуме. Гајио је велику љубав према природи и страст му је била да ствари приказује реално, онако како их види у природи. Он је животиње цртао у њиховој природној животној средини, у разним позама, па и у лету, при хватању инсеката, при изградњи гнезда. За то је, поред смисла за уметност, било неопходно и огромно стрпљење

Лице у лице с «Лудим Лутком»

**НЕОБИЧАН И УЗБУДЉИВ
ДОЖИВЉАЈ ЈЕДНОГ ВЕТЕ-
РИНАРА КОЈИ СЕ, ВРШЕЋИ
ПРЕДАНО СВОЈУ ДУЖ-
НОСТ И НЕ СЛУТЕЋИ НИ-
ШТА, СУОЧИО СА ОГРОМ-
НОМ ОПАСНОШЋУ И ИЗ
НЕРАВНОПРАВНЕ БОРБЕ
ЖИВАЦА ИЗИШАО КАО
ПОБЕДНИК.**

Стигавши до кавеза број девет, ветеринар Лекур окрете се према својој помоћници:

— Зар опет? Па овај пас је заиста немогућан!
— Да, — одврати она нестрпљиво — ово је већ трећи пут за 48 часова. Ништа не помаже...

Лекур се замисли. Није знао шта би с тим кокером који је уједао сваког ко му приђе, лајао непрекидно чим се угаси осветљење и одмах кинлао гипсани завој са своје смрчке шапе, сваки пут кад му га ставе. Уствари, он није patio више него остали пси-пацијенти у том дечилишту за животиње. Али, и код паса, као и код људи, има оних који лакше или теже подносе бол.

— Покушајмо још једном, — закључи ветеринар — па ако се не смири телефонираћемо власнику.

Није још ни стигао до своје собе кад један крупан човек четрдесетих година, у светлом оделу, бану код њега. Било је очигледно да је бесан, што су одмах потврдиле и његове речи:

— Спремајте ми тог мог пукца, односим га. Ја сам Жилбер, власник...

Лекур покуша да му објасни да није крив што не може да смири пса кога је примио његов ортак Левек. Он је на путу и доћи ће сутра. Али Жилбер га прекиде:

— Доста приче! То ме уопште не занима. Уосталом, све сам разумео и... спремајте пса!

— Шта сте то разумели? — упита га Лекур.

— Разумео сам да ће моје посто овде крвати и да ви о њему не умете да се бринете.

Ветеринар је опет покушао да му каже како пса у таквом стању не треба односити, али му се Жилбер унесе у лице и ставивши руку у џеп, кроз штоф уперил револвер на доктора. Дах му је мирисао на алкохол и дуван.

— Ниједне речи више! Пса и мој новац!

Но, преварио се ако је помислио да ће се Лекур уплашити. Да врати новац који је поштено зарађен, то није лично на њега. Он само устукну корак два и мирним гласом одговори:

— Господине, платили сте за осам дана лечења свога пса, а он је овде већ шест дана. Можете пуцати, али ја вам сав новац нећу вратити!

Можда је сукоб спречила ветеринарова помоћница која је у том часу донела пса и предала га власнику.

Сутрадан се доктор Левек вратио с пута и чуо од Лекура шта је учинио Жилбер, власник малог кокера.

Лекур је имао педесет година. Био је то омамен, дебелушкаст, тих човек. Левек, напротив, висок, мршав, прави јуњак узбурканих крви. Чим је саслушао свог ортака, донео је одлуку. Сео је у свој аутомо-

бил и после неколико минута зауставио се пред „Кокер баром“, малом кафаном која је припадала Жилберу.

За шанком је затекао Жилберову жену. Препознао ју је, јер је баш она донела пса код њега, и упитао је где јој је муж.

Жена се мало збунила. Рекла је да не зна кад ће се Жилбер вратити, а све време гледала је некуд иза посетиоца. Тада је Левек приметно да су се поред њега нашла два човека веома сумњива изгледа.

— Знате, ако сте дошли због пса, — поче кафецијина жена — боље да о томе више не расправљате с мојим мужем. Ви га још не познајете...

Тада се у разговор умеша један од двојице придошлица:

— Шта желите од господина Жилбера?

— Желим да разговарам лично с њим о стварима које се тичу њега и мене.

Сад су обојица стајала непосредно иза Левека.

— Са Жилбером вам не саветујемо да разговарате, нити да га сачекате. Гледајте да се што пре изгубите...

Тврдоглави ветеринар није се дао збунити ни уплашити. Поручио је чашу вина и сео за један сто. Ни поновљене опомене оне двојице нису деловале.

Убрзо затим врата се с треском отворише и у кафаницу улете Жилбер. Бесно је погледао непознатог и заузео претели стаа.

— То је ветеринар, знаш, онај коме сам однела нашег Боба, — узвикну жена дрхтавим гласом.

Жилбер добро одмери ветеринара, иза кога се поново нађоше она два сумњива типа. Левек устаде са свог места и ћутке се загледа у Жилбера. То ћутање било је најнепријатније жени, која је добро познавала свога мужа. Лакнуло јој је кад он проговори, зловољно, додуше, али ипак уздржљиво:

— Ви нисте Лекур с којим сам јуче говорио. Шта хоћете од мене?

Иако је ветеринару све оно што се у бару догађало било сумњиво, неучини Жилберов тон наћути га и он плану:

— Да. Нисам Лекур, ја сам Левек, његов ортак. Дошао сам, господине, да вам кажем шта о вама мислим. Оно што сте јуче учинили управо је бездушно.

Сведоци те сцене као да се укочише, очекујући грубу реакцију Жилберову, који је био набрао обрве и смрчно се. Али, Левек све то није примећивао. Наставио је:

— ... Гадно и бездушно! Од вратно сте се понели и не заслужујете да имате пса кад сте због своје преке нарави спречили да му се помогне... Пас је немогућан, то је истина. Уједао је све осим мене... ни сам не знам зашто. Није хтео да једе сем из моје руке, ни да се смири кад ја одем. Зато сам га сваке вечери носио са собом кући и остављао га да спава у мојој соби. Лично сам га преврљао, јер је само онда трпео завоје. И, после свега, ви сте га узели чим сам ја отпутовао. Узели сте га неизлеченог, довели овамо да се мучи и још сте се онако неучиниво понели према мом ортаку... Дошао сам да вам то кажем и да вам вратим ваш новац, да не мислите да смо ми гангстери или пљачкаши!

Све је то Левек изговорио из једног даха. Зачудо, Жилберово лице се разведри. Готово му постаде симпатичан тај млади човек који није ни полнишјац ни опасан непријатељ, и који му се, не знајући с ким има посла, тако храбро обраћа. Говорио је Жилберу као неком поштеном трговцу који се ружико понео.

Жилбера је погодила нарочито последња реченица, јер је заиста волео свог пса, што се често догађа кад људи као што је он. Најзад, постало му је јасно да тај човек може и

жели да излечи његовог Боба. Зато се осмехну и рече:

— Добро, доста је лекције! Не љутите се више! Нисам ја баш тако тврдоглав као што изгледам. Ево, сад видим да треба да ми излечите пса. А да бисмо се помирили, да попијемо по једну!

Нагао се преко шанка, дохватио једну боцу и принео чаше за све. И он, и његова жена, и она два сумњива типа — сви су се сада смејали.

— Дакле, решено је. Ви узимате Боба са собом, а за новац не брините. Ни на памет ми не пада да га тражим на траг. Знам да пса поверавам у сигурне руке... Мислим да сам ја још вама дужан.

Сметено се машио за новчаник, али га ветеринар предупреди:

— Не сад... Кад завршимо лечење добићете рачун. Није овде уопште реч о новцу, верујте. Било ми је жао пса...

— У реду, у реду, заборавимо све што је било... Сад смо пријатељи... Још ми је остало да се извиним вашем ортаку, али, међу нама речено, тај је имао среће...

Мали Боб излечен је за десетак дана и господин Жилбер уредно је исплатио рачун.

Тек шест месеци касније, Левек је сазнао ко је био Жилбер. У време кад су се они срели тај човек већ је носио надимак „Луди Лутак“ и био је један од најопаснијих и најокрутнијих гангстера Француске...

**Шумски
човек**
ПО
РОМАНУ
Зена Треја

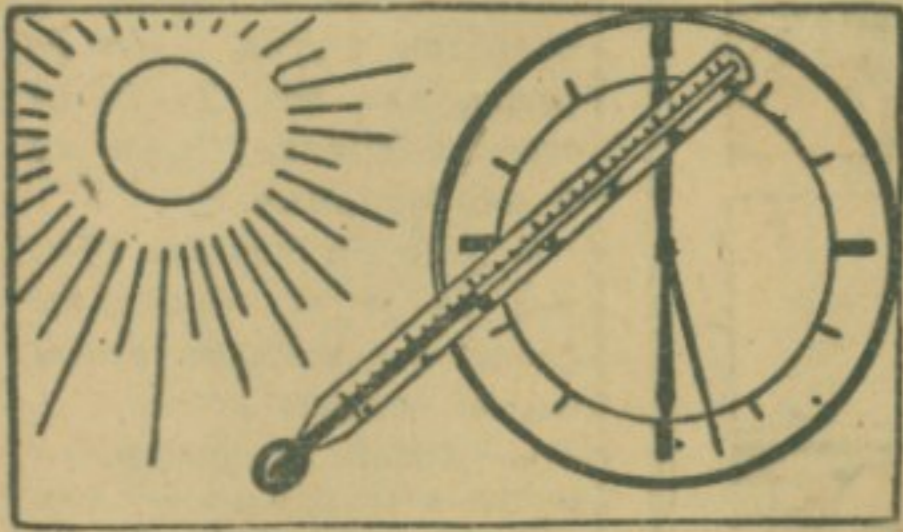

Али, шумски човек је разјарено навалио и преврнуо лампу на под...

НАЈОСЕТЉИВИЈИ ТЕРМОМЕТАР

У Аеронаутичкој лабораторији државе Индијана, у САД, израђен је термометар за примену у индустрији, који је у стању

да у току једног милионитог дела секунда региструје насталу промену у температури. Термометар ове врсте намењен домаћој употреби показује промену температуре за десет до тридесет секунда.

МЕХАНИЗОВАНА КОЛЕВКА

Млади отац Еди Гарџ од невоље је постао проналазач. Наше, његово недавно рођено сине јако воли да се љуља, а чим се с тим престане он почне да плаче. Зато се Гарџ одлучио да својој и жени посао механизује. На постоље ко-

левање он је наместио мали електрични мотор, који помоћу једне опруге изазива благо таласање. И док беба, не примећујући подвалу, задовољно и мирно спава, млади отац може на миру да настави своје техничке студије.

СНЕЖНИ КРУГОВИ ОКО САТУРНА

Помоћу инфрацрвеног спектрометра, астроном Герард Купер, сарадник Универзитета у Чикагу, утврдио је да су кругови око планете Сатурна састављени од ситних снежних кри-

стала. Инфрацрвени светлосни зраци продиру кроз маглу и чине да се на специјалном филму вода показује бела, а вегетација црна. Научници кажу да ови снежни прстенови врло мало рефлектишу инфрацрвену светлост, па се зато на спектрометру јављају врло црни. Купер је изјавио да се два Сатурнова месеца појављују делимично покривена снегом.

ЧАМАЦ — ДИНОСАУР

Фридрих Бидиш из Офенбаха, у Немачкој, изјавио је да, помоћу два весла која су верна копија перја давно изумрлих гмизаваца диносаура, може уз употребу свега четвртине своје снаге да вози чамац, и то брже него кад весла са све снаге обичним веслима. На Рајни он

е лакоћом весла и управља чамацем помоћу „диносаурових перја“, објашњавајући да је природе најбољи инжењер и конструктор и да је поље примене њених идеја неисцрпно.

ДА НЕ БИ БИЛО ИЗМЕНАВЕЊА...

Уличне телефонске говорнице намењене су кратким разговорима. Да би се спречиле злоупотребе, у сваком телефонском апарату постоји мали механизам, који после три минута аутоматски прекида везу. Али, то је и повод многих жалби, јер често до прекида дође усред најживљег разговора, само зато што онај који говори не може увек да одмери колико је времена прошло. Да би се то избегло, у Немачкој се сада уводе апарати који говорнику омогућавају да контролише време које има на располагању. Принцип је једноставан: на самом апарату налази се стаклени прозорчић кроз који се види путања убаченог новца. Кад новац упадне у доњу касету, то је знак да разговор брзо треба завршити, да не би било непријатног изменабења.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

СЛИКАЊЕ НА НАЈЛОНУ

Већ столећима, музеји и приватни власници слика боре се с једним тешким проблемом: како сачувати од распадања платна на којима су слике рађене. После извесног броја година, који је врло различит, платно почиње да трули и не стоји више онако затегнуто. Наравно, притом се може догодити да и сама слика претрпи оштећења. Да би се то избегло, обично се с друге стране подмеће нов комад платна. Но, и тај додатак има ограничен век трајања. Чињени су покушаји са сликањем на дрвету и металу, али ни један од тих материјала није се показао као идеалан. Дрво нападају први и разне бубе, па и оно трули, а метал је сувише тежак и непогодан. Тек сада је, на заседању Међународне саветодавне комисије за музеје, нађено решење — подлога од најлона. То је била идеја лондонске Националне галерије. Најлон се не распада и може се лепо затегнути. У ту сврху употребљава се специјално најлонско платно с појачаним ивицама и угловима. За то избу, направљено је на њему неколико слика и постигнути су добри резултати. Према томе, вероватно је да ће уметници све више сликати на најлону.

НОВ МЛАЗНИ АВИОН

У САД конструисан је нов млазни авион с делта-крилима који може да развије брзину од 2.500 километара на час. Он је сличан ранијем авиону Ф-102 А, само што је знатно стабилнији и већи. Поред тога, опремљен је најсавременијим електричним уређајима за регулисање сагоревања.

РУДНО БОГАТСТВО АУСТРАЛИЈЕ

Аустралија располаже великим количинама урана. Кад буде пронађено рудник у Северном Квинсленду, она ће добити годишње око хиљаду тона урановог оксида. Међутим, њен први нуклеарни реактор биће готов тек идуће године. Додуше, то и није тако хитно, јер ова земља има углина на претек. Угљенокоти дају више но што износи потрошња, тако да поједини од њих не раде пуним капацитетом. Први нуклеарни реактор биће подигнут у близини Сиднеја и служиће углавном за обуку нуклеарних физичара и студената. У међувремену, Аустралија ће извозити уран.

ЦИНОВСКИ ДИЗЕЛ-МОТОР

Откако се дизел-мотори употребљавају као погонске машине на бродовима, њихова снага расте упоредо с повећањем тонаже бродова. Сада се у Шведској израђује дизел-мотор од 22.000 коњских снага, који ће, с још једним мотором исте снаге, служити као погонско средство за танкер од 100.000 тона. Пречник цилиндра овог циновског мотора износиће око 70 сантиметара, а дужина хода 1,50 метар. Разуме се да овакав један мотор захтева и нарочиту опрему и алат.

ДА ЛИ ИМЕЛА УПРОПАШЋУЈЕ ДРВО?

Многи мисле да биљни паразит има штети, па чак и убија, дрво на коме расте, јер му одузима сокове. Међутим, примећено је да се купци никад нису жалили на квалитет дрвета на коме је било имеле. Један агроном из Хемпшира, у Енглеској, начинио је следећи опит: још као младич, 1890 године, наговорио је свој оца да једну половину храстова шуме на свом имању остави са имелом, док је другу половину очистио од паразита. Цела шума посечена је 1942 године и том приликом није примећена никаква разлика у квалитету дрвета између једне и друге половине. И други један шумар из Вилтшира, после 25 година посматрања и испитивања, није приметно да имела има неки штетан утицај на дрво; чак је запазио да на дрвећу са имелом нема извесних буба које преносе једну биљну болест.

ЛИШЋЕ КАО ЉУДСКА ХРАНА

Један енглески научник из експерименталне станице у Ротемстеду сматра да се из лишћа може добити протеин који би био веома погодан за јело. Идеја да се из лишћа издваја протеин јавила се још за време Другог светског рата, али је доцније напуштена. Овај научник начинио је и машину за издвајање протеина из зеленог лишћа. Њоме се, пре свега, добија једна смеша богата протеином, а без целулозе, намењена за људску храну. Али, ни остатак се не баца, већ се може употребити као сточна храна, а делимично

ПРОЕКТИЛИ С РАДАРРОМ

Енглески аеронаутички стручњаци начинили су нов тип пројектила с радарским уређајем који њиме управља, тј. води га ка непријатељском авиону, или каком другом циљу. Овај пројектил има брзину од 3.500 километара на час.

НЕСАГОРЉИВИ ТЕКСТИЛ

После дугих опита, стручњаци из двеју енглеских фабрика успели су да добију хемикалију која текстил чини несагорљивим кад се њоме попрска. То је једно једињење фосфора које је дуго сматрано као хемиски курјозитет, а тек у последње време примећена је ова његова корисна особина. Остаје да се нађе најпогоднији начин за његову практичну употребу.

... кад је време тихо, шврцање једног јединог шврчка може се чути на даљини од једног километра.

... према једној недавно објављеној статистици, америчке домаћнице отворе сваког дана 30 милиона конзерви.

... прво деце забавиште, или дечији вртић, било је основано 1837 године у Бланкенбургу, у Немачкој.

... чита или „ловачки леопард“ како је неки зову употребљава се у Азији за лов на антилопе још од најдавнијих времена. Према неким историјским изворима, монголски владари водили су са собом у лов по хиљаду и више „ловачких леопарда“!

... реч „чоколада“ астечког је порекла и постала је од речи „чоко“ — какао и „лат“ — вода.

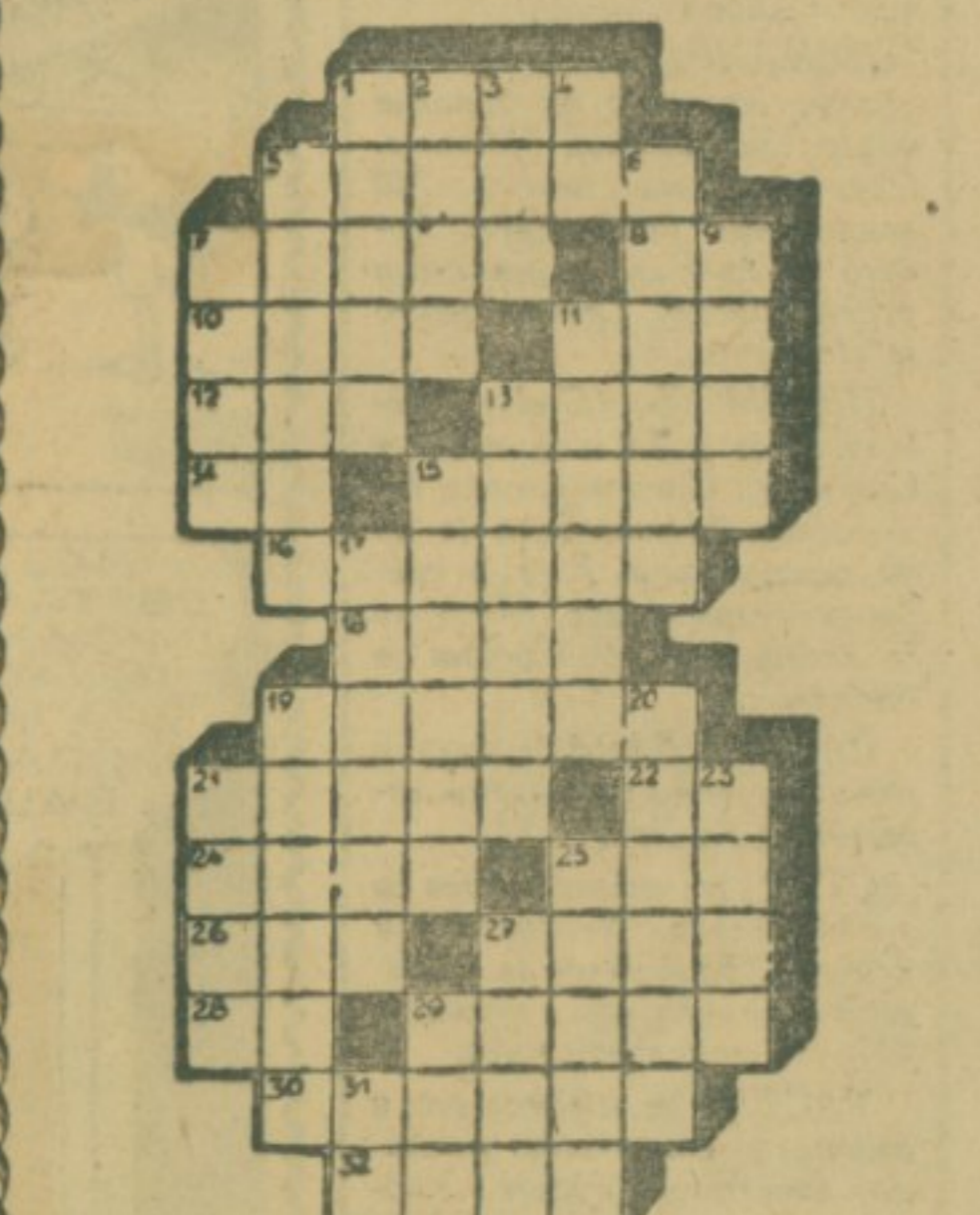
... жабе крекећу затворених уста. Ваздух који им се налази у плућима истискује се и поново делимично увлачи прелазећи преко гласних жила, при чему настаје крекетање.

... судећи по једном старом египатском релјефу, Нубијци су били први народ који је имао ратнице-коњанике.

Водоравно: 1) дворана; 5) сликарски прибор (множ.); 7) одговорна за нешто; 8) два сугласника; 10) личност из једног Гетеовог романа; 11) часовник; 12) свежа; 13) начин писања и изражавања мисли; 14) један зачин; 15) област у Грчкој; 16) држава у Африци; 18) слово грчке азбуке; 19) глед у Историји; 21) пилуџ; 22) слово латинице; 24) оглед; 25) ловачки пас; 26) бог рата код старих Германа; 27) меревка; 28) елидирана свежа; 29) врста драгог камена; 30) становник Задње Индије; 32) жак испаривач течности.

Усправно: 1) острво из групе Великих Антила; 2) оријентална воластница; 3) јеврејско женско име; 4) коњ; 5) један роман Браика Ђопфа; 6) острво мушког иже; 7) место близу Сплита, некад упориште устезака; 8) примитивна справа за обраду (множ.); 11) електрични прибор; 12) желудац; 13) највиши врх Јерменских Планина; 17) мексиканска лука на Атлантском Океану; 19) кубе; 20) врста бојног отрова; 21) воћ Вура у ретовима за независност; 23) државна имовина; 25) врста млечног пића; 27) мајка; 28) јединица за мерење времена; 31) негација.

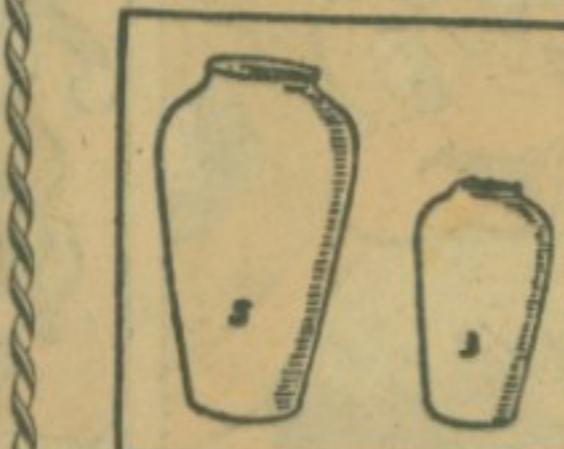

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА
Водоравно: 1) пила; 5) Ликург; 7) лира; 8) Ара; 10) Илири; 12) М(ихаило) Д(алић); 13) нула; 15) ара; 17) сонет; 19) Нам; 21) вуна; 22) Кубала; 24) Пера; 28) Ира; 27) скала; 29) ел; 30) тена; 32) ха; 34) Тарао; 36) али; 38) тера; 39) антена; 41) Акра.
Усправно: 1) Пирин; 2) Икарус; 3) лу; 4) ара; 5) Лил; 6) грм; 7) Либан; 9) елита; 11) Илова; 14) анули; 16) Ракек; 18) Енар; 20) Мурат; 23) балет; 24) нежа; 26) Алиса; 28) аматер; 31) арена; 33) ала; 38) ара; 37) ина; 40) Т(рифколин) К(оста).

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Снашао се

Мала Миланка узела је суд од пет литара и пошла у млекару да купи четири литра млека. Догодило се да је продавац у том тренутку и-

мао при руци само један суд од три литра; сви остали били су заузети. На ипак он је нашао начин да измери Миланку тачно четири литра млека.
Како је то извео?
(Пошто је задатак једноставан, нећемо вам дати решење. Рећи ћемо вам само да се то постиже претаканем из суда у суду).

Бродолом

Ужасна олуја потопила је брод на пучини. Само неколико путника успело је да се спасе у малом чамцу. Бродоломци су пожелели та ман толико воде колико им је било потребно за тринаест дана. Сваки од њих добијао је по четврт литра воде дневно. Шестог дана узору, један део воде се просуо, а један бродоломник пао је у море и удавио се. Воде је потрајала тачно тринаест дана. Четрнаестог дана ујутру нашао је један пароброд и спасао бродоломнике.
Колико се воде просуло?
(ведати вај)

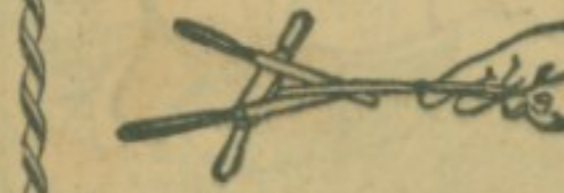
Сенка на зиду

Наместите руке као што вам показује слика 1 и доби-

Вештина с ножевима

Загледајте пажљиво нашу слику. Видећете како се јед-

ним ножем могу подићи друга четири кад се укрсте како треба.

Загонетка

Име једне мале птице, које слећу јатомине, да опште прође зрео; а шест слова име има. На О слово међу њима кад А дође — биће јело!

За мале цртаче

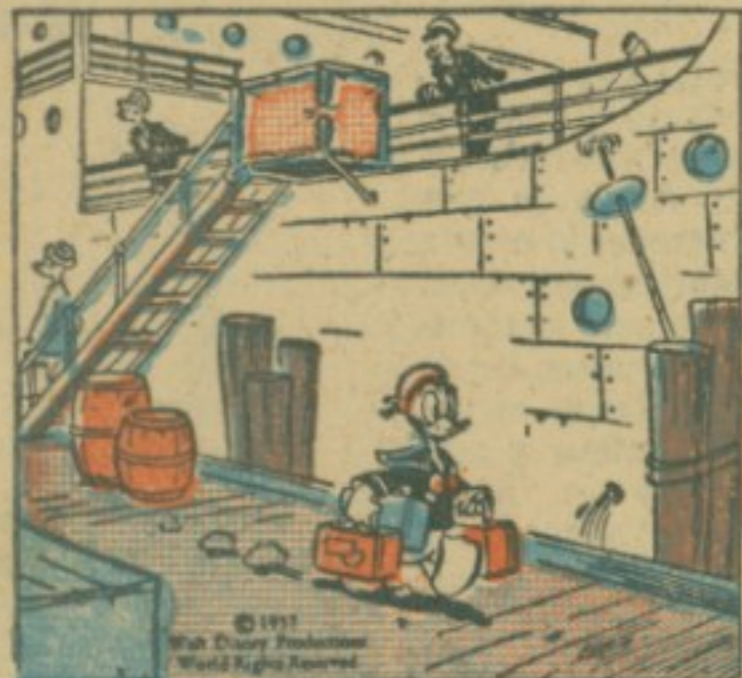
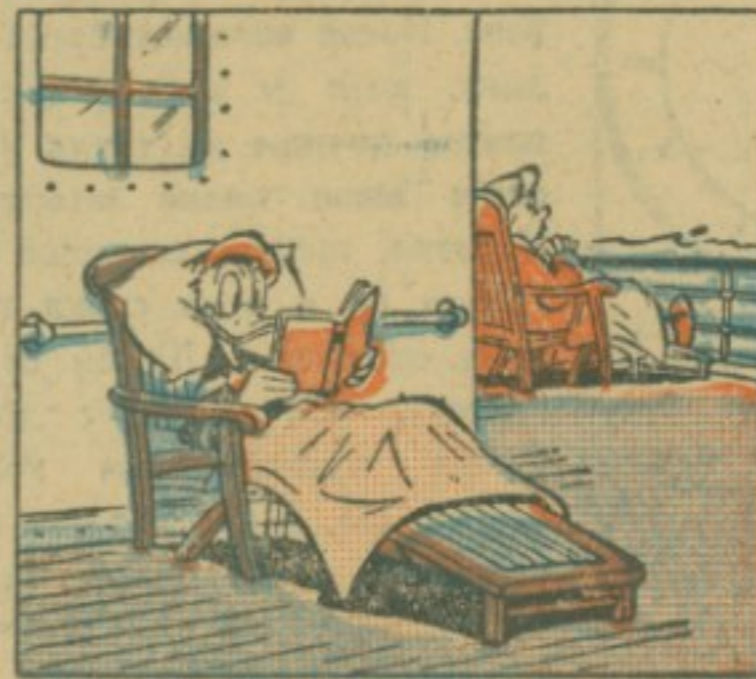
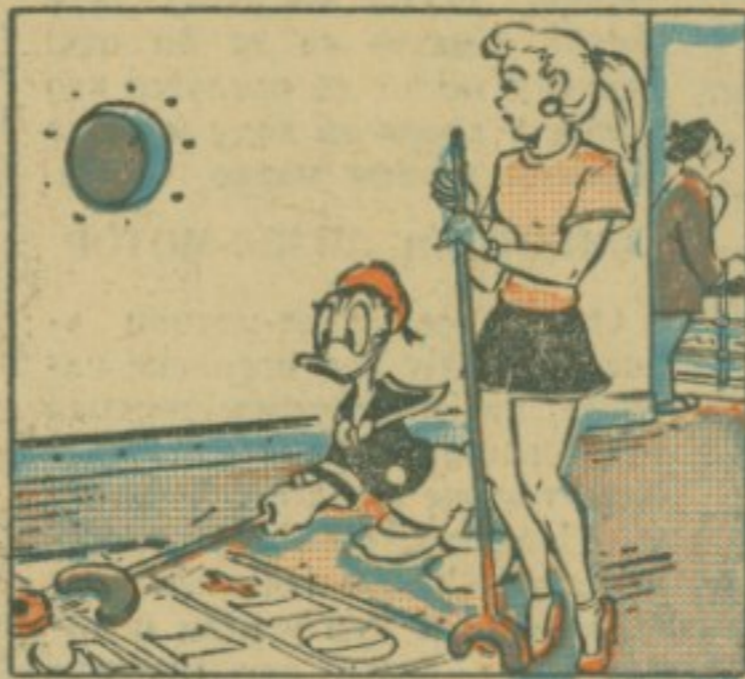
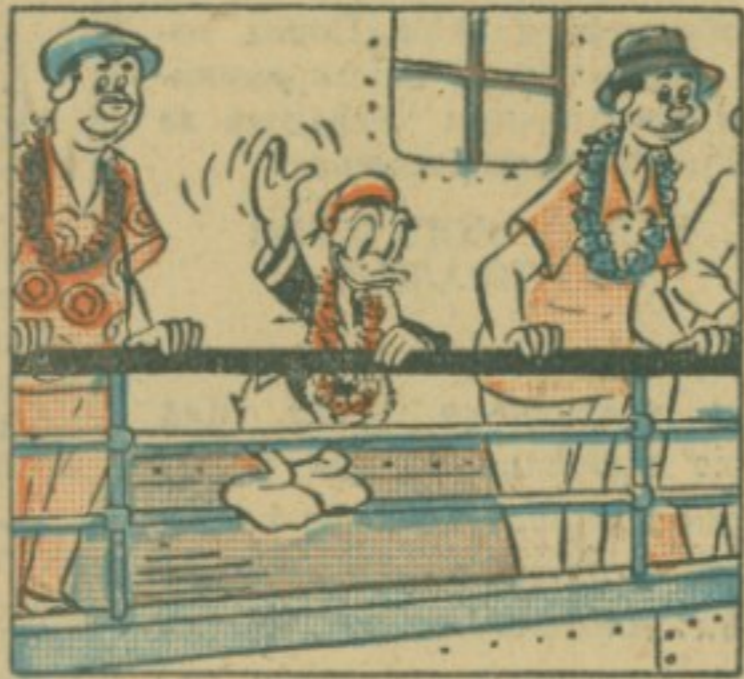

Да се од јајета може добити пајак уверите се ако пажљиво загледасте наше сли-

Тачно — нетачно

Наводио вам неколико народних пословица и израза у којима су поједине речи

не. Нацртајте га и он, јер неје тешко!

ПА, ОВИМ СЕ ЗАВРШАВА МОЈ ГОДИШЊИ ОДМОР! САД НАТРАГ НА ПОСАО!

СИГУРАЦИЈА

Било Мики у гостима код Шиље и сад се спрема за повратак. Сутра, у пет ујутру, има воз. Да би у стао на време, Шиља му донео будилник.

— Јеси ли сигуран, Шиља, да је тај будилник добар? — пита за сваки случај Мики.

— Добар је, добар, — уверава га Шиља. — Али ако се ипак деси да не зазвони у пола пет, ти га само мало продрај; тако ће зазвонити да би и мртвог пробудио.

САД ОВАКО, САД ОНАКО

Гаја пошао у први разред основне школе и већ после неколико дана пожали се својем ујаци:

— Ујка-Пајо, изгледа да је наш учитељ почео да губи пакћење!

— Како? Јеси ли сигуран?

— Па, ето, просуди сам. Јуче је тврдио да су два и два четири, а данас каже да су три и један четири!

ПИТАЊА ОДГОВОРИ

ПИТАЊА:

- Ко је био Аристеј?
- Где се налази Море Ведрине?
- Шта је пенанг?
- Шта је пишмољ?
- Где се налази Ракова Бара?
- Шта је стар?
- Шта је тастер?
- Шта је флорет?

ОДГОВОРИ:

АРИСТЕЈ је по грчкој митологији био син бога Аполона. По веровању старих Грка, он је научио људе да негују пчеле.

МОРЕ ВЕДРИНЕ налази се на Месецу. Морима се на Месецу називају велике равнице, које, кад их гледамо голим оком, изгледају као тамне пеге. Те пеге назвали су морима посматрачи ранијих времена. Уствари, то су пусти каменити предели на којима нема ни капи воде. На Месецу постоји једанаест великих „мора“.

ПЕНАНГ је острво које се налази недалеко од западне обале полуострва Малаке. Површина му износи 280 квадратних километара. Богато је калајем, а на њему успева бибер. Главно место је Цоритаун.

ПИШМОЉ (*Gadus merlangus*) је риба која живи у Северном, Средоземном и Јадранском Мору. Дуга је до 40 сантиметара. Боје је сребрнasto-ружичасте. Месо јој је веома укусно. Сродна је бакалару.

РАКОВА БАРА је рудник угља у долини реке Пека, северно од Кучева.

СТАР је енглеска реч и значи звезда. У преносном значењу, то је назив за филмског глумца или глумицу, чувеног спортисту, итд.

ТАСТЕР је немачка реч и означава специјални прекидач електричне струје. Употребљава се у телеграфији за отправљање знакова. Код нас постоји и назив типкило.

ФЛОРЕТ је италијански назив за танак мач са челичном крулицом на врху. Служи за вежбање и мачевању.

Светилан и Фладинова Чаробна Лампа

СЛОН У СТАКЛАРСКОЈ РАДЊИ ПРЕТСТАВЉАО БИ МАЊУ ОПАСНОСТ ОД РАЗУЛАРЕНОГ ДУХА КОЈИ СЕ ДОЧЕПАО РАДИОНИЦЕ ИГРАЧАКА.

НИЈЕ ВАЖНО КО ГА ЈЕ ПУСТИО... ПОКАЖИ СВОЈУ ВЕШТИНУ И ВРАТИ ГА У ЛАМПУ!

А... ОВАЈ... КО... ЈА? ОН ИЗГЛЕДА СУВИШЕ ВЕЛИК, ДА БИ СТАО У ТУ МАЛУ ЛАМПУ!

НЕКА НЕКО НЕШТО УЧИНИ!

СТРПАКУ ГА ЈА У ЛАМПУ ПРЕ НО ШТО ВАШ ЧАРОБЊАК МУСА УСПЕ ДА ИЗГОВОРИ АБРАКАДАБРА!

ЕВО МЕ, ДУШЕ... ИЗЛАЗИМ ТИ НА МЕГДАН...

СТОЈ, СВЕТЛАНЕ... НИСИ НАМ РЕКАО ШТА НАМЕРА ВАШ!

ПАРДОН, ДУШЕ... КЛАДИО БИХ СЕ ДА ВИ НЕ МОЖЕТЕ ДА СЕ СМЕСТИТЕ У ОВУ ЛАМПУ!

БРАВО, СВЕТЛАНЕ! ТРИК ЈЕ, ИЗГЛЕДА, УСПЕО!

(ГАЛП) НЕ НИЈЕ! И ДУХ ЈЕ ЧИТАО ТУ КЊИГУ!